

R A P O R T

Agro pod lupą



Europejski
Program
Modernizacji
Polskich
Firm



R A P O R T

Agro pod lupą

Wstęp

Szanowni Państwo, prezentujemy Państwu raport analizujący miejsce i rolę rolnictwa w polskiej gospodarce oraz informacje, które są pomocne w planowaniu strategii inwestycji w gospodarstwach rolnych.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2011 r. w polskich gospodarstwach rolnych pracują ponad 2 mln 304 tys. osób¹. Zdecydowana większość to pracujący w gospodarstwach indywidualnych, które napotykają sporo barier na drodze modernizacji, rozwoju i zastosowania innowacyjnych rozwiązań.

Udział rolnictwa (łącznie z łowiectwem i leśnictwem) w wartości produktu krajowego brutto zmniejszył się z ponad 4,9 proc. w 1990 r. do 3,7 proc. w 2008 r. Spadek udziału w PKB nie oznacza zmniejszenia wartości produkcji rolnej, lecz jest efektem większej dynamiki wzrostu w innych sektorach gospodarki².

Dziś prawie połowa dochodów, jakie uzyskują polskie gospodarstwa rolne, pochodzi z dotacji z funduszy Unii Europejskiej³. Bez korzystania z tych zasobów sytuacja materialna osób pracujących w rolnictwie byłaby znacznie gorsza.

W tym stanie rzeczy wielką pomocą może służyć branża leasingowa, która oferuje atrakcyjne warunki finansowania zakupu maszyn rolniczych oraz oprogramowania

i licencji wspomagających rozwój i modernizację produkcji rolnej.

Niniejszy raport opiera się przede wszystkim na badaniu ankietowym: „Analiza sektora rolnego pod kątem realizowanych inwestycji w maszyny i urządzenia rolnicze”, które zostało przeprowadzone przez firmę badawczą Martin&Jacob na zlecenie Europejskiego Funduszu Leasingowego. Projekt zrealizowano w okresie 17 czerwca – 16 lipca 2012 r.

Respondenci byli pytani m.in. o to, jak ogólnie oceniają warunki prowadzenia gospodarstwa rolnego w Polsce i jakie bariery tej działalności napotykają najczęściej, o skalę wydatków związanych z biznesem rolniczym, możliwości inwestowania w rolnictwo, sposoby pozyskiwania informacji na temat finansowania inwestycji rolniczych oraz rolę instytucji finansowych w zapewnieniu niezbędnego wsparcia.

Raport „Agro pod lupą”, którego celem jest udzielenie odpowiedzi na pytanie o możliwości finansowania inwestycji w polskim rolnictwie, składa się z czterech części.

Pierwsza skupia się na ogólnej charakterystyce polskich gospodarstw rolnych i zawiera dane dotyczące stanu prawnego i powierzchni areałów rolnych, a także opisuje aktualną kondycję finansową i wielkość gospodarstwa rolnego oraz strategię produkcji roślinnej i hodowli.

Druga, oparta głównie na wynikach wspomnianego wyżej badania zrealizowanego dla EFL, zawiera opinie właścicieli gospodarstw rolnych na temat możliwości prowadzenia działalności biznesowej, pomocy europejskich i państwowych instytucji w rozwoju obszarów wiejskich, istotnych barier na drodze modernizacji produkcji rolnej oraz oceny warunków inwestowania.

Trzecia część raportu prezentuje opinie o sposobie i dostępności pomocy ze strony instytucji finansowych w procesie występowania o wsparcie w zakresie współfinansowania nowych inwestycji w gospodarstwie rolnym oraz najbardziej istotne bariery po-

1) *Raport z wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010*, GUS, Warszawa 2011, s. 55.

2) *Według ekspertyzy przygotowanej na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego*, pt.: „Kierunki rozwoju polskiego rolnictwa”, Warszawa 2010.

3) *Biuletyn informacyjny*, przygotowywany przez MRiRW i ARiMR, lipiec 2012, s. 22.

jawiające się w tym procesie. Za największą barierę właściciele gospodarstw rolnych uznają nadmiernie rozbudowaną biurokrację oraz skomplikowane, zbyt wymagające i czasochłonne procedury. Ponadto respondenci podkreślali trudności prawne i wyrażali obawę związaną z kosztami obsługi finansowania zewnętrznego. Uproszczenie wymogów formalnych i biurokratycznych procedur to elementy, które zdaniem rolników ułatwiłyby im pozyskiwanie środków finansowych. Pomogłoby to także w przyspieszeniu procesu podejmowania decyzji o inwestowaniu oraz wyborze instytucji finansującej. W tej części mowa jest również o instytucjach finansowych, które oferują gospodarstwom rolnym, wspólnie z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, wspieranie inwestycji rolnych, oraz o tym,

jaka jest znajomość tych instytucji wśród badanych.

Czwarta część raportu została poświęcona opisowi planów inwestycyjnych właścicieli polskich gospodarstw rolnych oraz prezentacji przykładów leasingu i pożyczki jako sposobów ich finansowania. Bliższe 60 proc. respondentów planujących zakupy wskazuje, że podstawowe źródło finansowania będą stanowiły środki własne. W dalszej kolejności skorzystają z kredytów preferencyjnych lub z kredytów komercyjnych.

Dość słaba jest świadomość możliwości finansowania poprzez leasing i pożyczkę, które wydają się w polskich warunkach bardzo efektywnymi formami finansowania inwestycji modernizacyjnych i rozwojowych w polskim rolnictwie.

Spis treści

1. Wstęp	6
1. Charakterystyka gospodarstw rolnych w Polsce	9
– Stan prawny i powierzchnia areałów rolnych	10
– Kondycja finansowa i wielkość gospodarstwa rolnego	11
– Strategia produkcji, uprawy i hodowli polskich gospodarstw	14
2. Ocena możliwości funkcjonowania gospodarstw rolnych w Polsce	17
– Pomoc instytucji europejskich i państwowych w rozwoju gospodarstw rolnych	18
– Istotne bariery rozwojowe	19
– Ocena warunków do inwestowania w Polsce	21
3. Sposób finansowania obecnych inwestycji w polskich gospodarstwach rolnych	25
– Ocena dostępności pomocy instytucji finansowych	26
– Bariery w korzystaniu z dostępnych źródeł finansowania	28
– Ułatwienia w pozyskiwaniu finansowania z dostępnych źródeł	29
– Źródła pozyskiwania finansowania nowych inwestycji	29
– Edukacja o dostępnych możliwościach inwestowania w gospodarstwo rolne	30
4. Planowane inwestycje w polskich gospodarstwach rolnych i możliwe formy ich finansowania	33
– Leasing	35
– Pożyczka	39
5. Podsumowanie	43



1. Charakterystyka gospodarstw rolnych w Polsce

Powszechny Spis Rolny z 2010 r. wykazał, że liczba gospodarstw rolnych w Polsce wynosiła 2278 tys. Z 1563 tys. gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (UR) – 1559 tys. stanowiły gospodarstwa indywidualne⁴.

W stosunku do Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. odnotowano spadek liczby gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha o 26,8 proc., a gospodarstw do 1,5 ha o 24,8 proc. O 17 proc. zmniejszyła się także liczba gospodarstw o powierzchni 5–20 ha. Liczba gospodarstw o wielkości 20–50 ha utrzymała się na zbliżonym poziomie (z tendencją do niewielkiego wzrostu o 0,8 proc.). Natomiast znacznie wzrosła liczba gospodarstw największych, o powierzchni 50 ha i więcej UR – o 34,4 proc.⁵

Odsetek ludzi pracujących w rolnictwie jest zróżnicowany. Największy odnotowano w Polsce wschodniej ok. – 70 proc., najmniejszy zaś wokół dużych aglomeracji miejskich i przemysłowych.

Stan prawny i powierzchnia areałów rolnych

Ogólny areał użytków rolnych w 2011 r. według Rocznika Statystycznego Rolnictwa wynosił ponad 18 870 tys. ha. W porównaniu z rokiem poprzednim powierzchnia użytków spadła o 0,2 proc. i ta tendencja trwa już od roku 2002. Strukturę agrarną polskiego rolnictwa określa wielkość gospodarstw rolnych i formy ich własności. Sposób gospodarowania, stosowane metody agrotechniczne i specjalizacja rolnicza są w znacznej mierze zależne od wielkości gospodarstwa.

Z opublikowanego w 2011 r. przez Główny Urząd Statystyczny Rocznika Statystycznego Rolnictwa wynika, że największy odsetek stanowią gospodarstwa o wielkości do 1 ha – jest ich ponad 31 proc. Najmniej jest

gospodarstw o powierzchni 50 ha i więcej – 1,2 proc.

W porównaniu z wynikami Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. w 2010 r. liczba gospodarstw rolnych ogółem zmniejszyła się o 656 tys., czyli o 22,4 proc. Najwięcej ubyło gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha – o 393 tys. (20,1 proc.).

Wyniki raportu z Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. wskazują także, że najwięcej gospodarstw rolnych zanotowano w województwach: małopolskim – znajduje się tutaj 12,4 proc. ogółu gospodarstw w kraju, mazowieckim – 12,2 proc., podkarpackim – 11,5 proc. i lubelskim – 11,3 proc., a najmniej w województwach: lubuskim (1,9 proc.), opolskim (2,0 proc.), zachodniopomorskim (2,1 proc.) oraz pomorskim (2,7 proc.)⁶.

W stosunku do ogółu gospodarstw w danym województwie najwyższy odsetek gospodarstw prowadzących działalność rolniczą odnotowano w województwach: lubelskim – tutaj ten odsetek stanowi ponad 90 proc., mazowieckim (89,3 proc.), podlaskim (88,7 proc.) i wielkopolskim (88,6 proc.). Omawiany odsetek był najniższy w województwach śląskim (na poziomie 62,9 proc.) i lubuskim (71,8 proc.)⁷.

Największe gospodarstwa rolne znajdowały się na północy kraju, gdzie średnia wielkość użytków rolnych w gospodarstwie rolnym ogółem oraz gospodarstwie prowadzącym działalność rolniczą wynosiła odpowiednio: w zachodniopomorskim – 19,50 ha i 23,36 ha, warmińsko-mazurskim – 15,97 ha i 18,94 ha oraz pomorskim – 14,91 ha i 15,87 ha⁸.

Gospodarstwa rolne o najmniejszym areale ziemi odnotowano w pasie województw południowych, gdzie omawiane średnie powierzchnie ziemi wynosiły odpowiednio: w małopolskim – 2,31 ha i 2,80 ha, pod-

4) Raport z wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010, GUS, Warszawa 2011, s. 26.

5) *Ibidem*, s. 27.

6) Raport z wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010, GUS, Warszawa 2011, s. 26.

7) *Op. cit.*, s. 29.

8) *Ibidem*.

karpackim – 2,63 ha i 2,88 ha oraz śląskim – 2,94 ha i 4,23 ha użytków rolnych⁹.

Jak zauważono, wielkość gospodarstw rolnych zmienia się w różnych regionach Polski. Wpływ na taki stan mają także tradycje rolnicze oraz historia danego regionu.

Myśląc o gospodarstwie rolnym jak o „firmie” lub źródle dochodów, należy zwrócić uwagę na pojęcie wielkości (siły) ekonomicznej gospodarstwa rolnego, czyli jego dochodowość, przedstawioną jako współczynnik ESU (ang. *European Size Unit* – ESU).

Wartość ESU stanowi jedno z kryteriów służących do scharakteryzowania gospodarstwa rolnego we wspólnej w Unii Europejskiej Typologii Gospodarstw Rolnych. Siła ekonomiczna gospodarstw rolnych wyliczana jest na podstawie Regionalnych Współczynników Standardowych Nadwyżek Bezpośrednich, które dla produktu rolnego są przeciętną (średnia z trzech lat w określonym regionie) wartością produkcji uzyskiwaną z 1 hektara lub od 1 zwierzęcia, pomniejszoną o standardowe koszty bezpośrednie niezbędne do wytworzenia tego produktu.

Z badania przeprowadzonego dla Europejskiego Funduszu Leasingowego w 2012 roku przez firmę badawczą Martin&Jacob wynika, że ponad 1/5 badanych gospodarstw jest płatnikiem podatku VAT¹⁰, z czego zdecydowana większość to gospodarstwa indywidualne (pozostałe formy prawne to gospodarstwa zarejestrowane jako firma lub spółdzielnia produkcji rolnej).

Według najnowszych danych opublikowanych przez GUS na podstawie informacji zebranych podczas Powszechnego Spisu Rolnego 2010 blisko 90 proc. gospodarstw rolnych w Polsce znajduje się w najniższym przyjętym przez GUS przedziale ESU (wielkości ekonomicznej gospodarstwa)

– poniżej 8 ESU. Wartość ESU pozostałych gospodarstw jest wyższa od 8, przy czym niespełna 10 proc. gospodarstw mieści się w przedziale 8–40 ESU, a zaledwie 0,8 proc. gospodarstw ma współczynnik ESU wyższy niż 40.

Warto zauważyć, że średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa wynosi w Polsce 10,2 ESU.

Zatem populacja gospodarstw rolnych w Polsce dzieli się na wiele drobnych i znacznie mniej wartościowych ekonomicznie gospodarstw.

Podjęcie decyzji w polskich gospodarstwach rolnych leży głównie w rękach właścicieli – ponad 95 proc. przypadków; 3 proc. gospodarstw decyduje wraz ze specjalistą, natomiast 1 proc. decyzje dotyczące zarządzania gospodarstwem deleguje w ręce zarządców – specjalistów. Ten temat zostanie szerzej przeanalizowany w części trzeciej publikacji – poświęconej sposobom finansowania zewnętrznego gospodarstw rolnych.

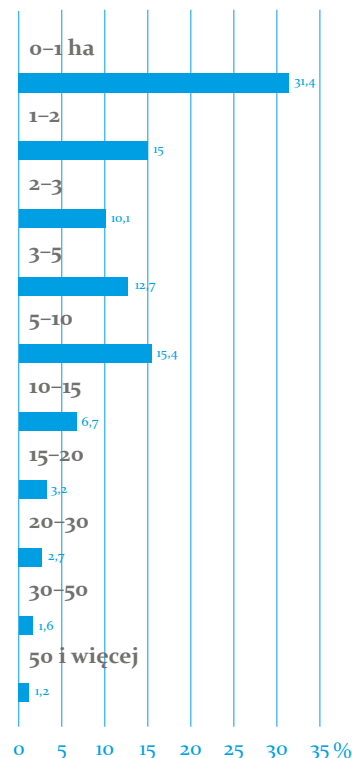
Kondycja finansowa i wielkość gospodarstwa rolnego

Badanie pokazuje, że znaczna większość, czyli blisko 60 proc. gospodarstw rolnych, deklaruje swoje miesięczne dochody poniżej 4000 zł, przy czym niespełna 27 proc. uzyskuje dochody nie wyższe niż 2000 zł, a 32 proc. gospodarstw z tej grupy może mówić o dochodach między 2001, a 4000 zł.

Niewiele ponad 14 proc. respondentów deklaruje dochody miesięczne w przedziale od 4001 do 6000 zł. Dochody miesięczne w przedziale między 6001 a 8000 zł deklaruje 6,5 proc. respondentów. Taki sam procent ankietowanych wskazał poziom dochodów przekraczający 8000 zł. 14 proc. respondentów odmówiło odpowiedzi na to pytanie.

Gospodarstwa rolne według grup obszarowych użytków rolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, Rocznik Statystyczny Rolnictwa, Warszawa 2011

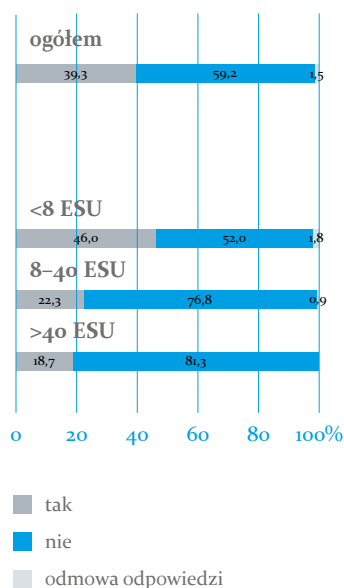


9) *Op. cit.*, s. 29.

10) *Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.*

Dodatkowy dochód w gospodarstwach rolnych w Polsce

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Ponad połowa (53 proc.) przebadanych gospodarstw to gospodarstwa, w których nie ma dzieci w wieku do 18 lat, w prawie 30 proc. gospodarstw mieszka dwoje i więcej dzieci w wieku do lat 18. W 42 proc. gospodarstw mieszkają trzy lub cztery osoby dorosłe, blisko połowa (47 proc.) to gospodarstwa nie większe niż dwuosobowe.

Dla 59,2 proc. ankietowanych dochody uzyskiwane z gospodarstwa rolnego są źródłem utrzymania. Blisko 40 proc. respondentów deklaruje dochody z tytułu innej działalności, z czego dla 70 proc. rolników to praca na etat, dla 11 proc. badanych to działalność niezwiązana z rolnictwem, 9 proc. osób prowadzi dodatkową działalność, 6,4 proc. respondentów wykonuje usługi dla rolnictwa, niewielki odsetek osób (0,4 proc.) prowadzi gospodarstwo agroturystyczne.

Z raportu „Polska wieś 2012”, przygotowanego przez Fundację na Rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa (raport sporządzany jest co dwa lata, począwszy od 2000 roku), wynika, że polska wieś bogaci się szybko za sprawą środków (unijnych i krajowych), które zasilają rolnictwo i obszary wiejskie po wstąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej¹¹. Niestety, nie oznacza to, że poprawił się tzw. parytet dochodów mieszkańców wsi i miast, ponieważ nadal dochód przypadający na jednego mieszkańca wsi jest niższy od przeciętnego dochodu przypadającego na mieszkańca miasta i stanowi tylko 80 proc. średniej krajowej.

Polska, korzystając ze Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, poprzez dofinansowywanie gospodarstw rolnych, podnosi wysokość dochodów uzyskiwanych z rolnictwa. Obecnie połowę dochodów rolników stanowią dotacje unijne. Rozdzielane są one głównie przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, która wypłaca beneficjentom od 2004 roku do końca maja 2012 roku ponad 139 miliardów zł.¹²

¹¹⁾ Według biuletynu przygotowywanego przez MRiRW i ARiMR z lipca 2012 r., s. 22.

¹²⁾ Ibidem.

Dynamika nominalnych dochodów do dyspozycji brutto w gospodarstwach rolnych rośnie – w gospodarstwach indywidualnych o blisko 36 proc. w porównaniu z rokiem 2005, a blisko 41 proc. poza gospodarstwami indywidualnymi¹³. Mimo optymistycznych wyników wspomnianego raportu „Polska wieś 2012” polskie gospodarstwa rolne są skłonne uzyskiwać dodatkowe dochody z działalności pozarolniczej. Taką chęć najczęściej wskazują respondenci z grupy z najniższą wielkością ekonomiczną, tj. poniżej 8 ESU; ponad 46 proc. z nich uzyskuje dochody pozarolnicze, jednocześnie 52 proc. osób z tej grupy nie ma innych dochodów. Respondenci z gospodarstw o wielkości ekonomicznej 8-40 ESU deklaruje, że tylko niespełna 23 proc. z nich uzyskuje dodatkowe dochody, a prawie 77 proc. nie ma innego źródła przychodu. Najmniej – niespełna 19 proc. – osób uzyskujących dodatkowe dochody znajduje się w grupie gospodarstw powyżej 40 ESU. Blisko 82 proc. ankietowanych z tej grupy nie musi szukać dodatkowego dochodu.

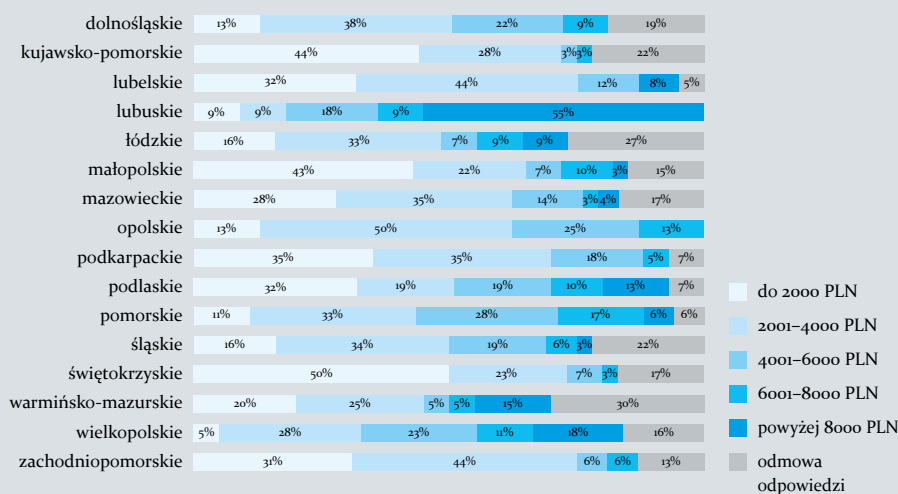
W tym kontekście warto zwrócić także uwagę na dość ważny aspekt badania – zależność dochodu od regionu, w jakim działa gospodarstwo. Wartości wskaźników dochodów są bardzo zróżnicowane terytorialnie.

Najmniejsze dochody z działalności rolniczej, wynoszące nie więcej niż 2000 zł, wskazali ankietowani z województwa świętokrzyskiego – tak odpowiedziało 50 proc. z nich. Opolszczyzna to region, w którym dominujący poziom dochodów z rolnictwa mieści się w przedziale 2001-4000 zł, tutaj również połowa badanych udzieliła takiej odpowiedzi. Dochody na poziomie 4001-6000 zł są najczęstsze w województwie pomorskim – 28 proc. badanych z tego województwa wskazało na taki rząd dochodów. W województwie pomor-

¹³⁾ Rocznik Statystyczny Rolnictwa, Warszawa 2011, s. 201.

Dochody gospodarstw rolnych w Polsce

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



skim jest też największa grupa rolników – 17 proc., która ma dochody w przedziale 6001–8000 zł. Najwięcej gospodarstw domowych z dochodami powyżej 8000 zł jest natomiast w województwie lubuskim – 55 proc.

Istnieje również zależność pomiędzy wydatkowaniem uzyskanych dochodów a regionem, w którym znajduje się dane gospodarstwo rolne.

Respondenci mogli wskazać trzy główne grupy wydatków, np. wydatki związane z życiem codziennym, wydatki związane

z pracami rolniczymi i z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, a także wydatki na dobra luksusowe.

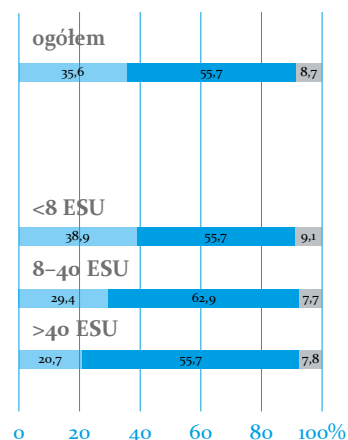
Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, że największe wydatki w gospodarstwach rolnych ponoszą osoby pracujące na własny rachunek. Przeciętnie to około 4095 zł¹⁴.

Koszty związane z utrzymaniem produkcji rolnej to zwykle ponad połowa wydat-

14) Rocznik Statystyczny Rolnictwa, Warszawa 2011, s. 209.

Struktura wydatków w gospodarstwach rolnych w Polsce

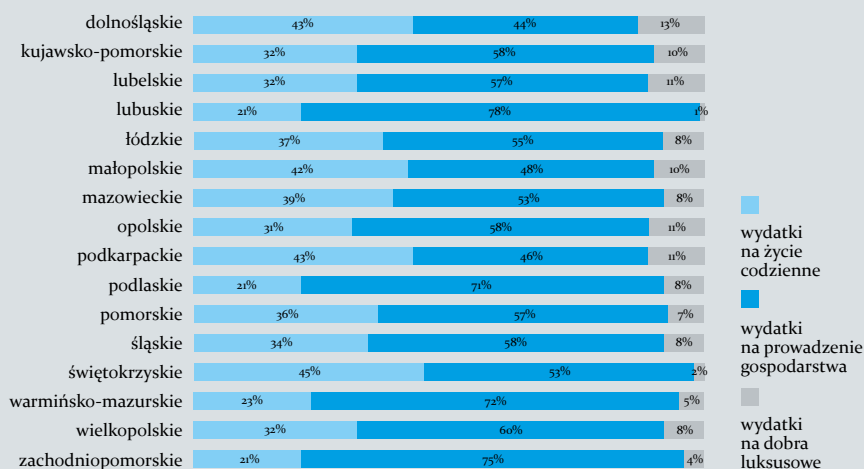
Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



- wydatki związane z życiem codziennym
- wydatki związane z pracami rolniczymi i prowadzeniem gospodarstwa rolnego
- wydatki na dobra luksusowe

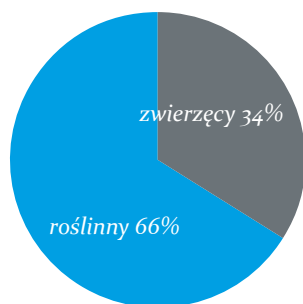
Struktura wydatków w gospodarstwach rolnych w Polsce pod względem regionalnym

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Struktura produkcji rolnej w Polsce

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



ków w gospodarstwie. Im jest ono większe, tym mniej w stosunku do dochodów wydawane jest na bieżące utrzymanie, a także na dobra luksusowe. Wydatki luksusowe stanowią średnio niespełna 9 proc. wszystkich wydatków we wszystkich badanych grupach gospodarstw domowych. Przy czym największą procentowo na dobra luksusowe wydają gospodarstwa, których wielkość ESU jest najniższa, czyli gospodarstwa o najniższych dochodach z działalności rolniczej.

W regionalnym ujęciu gospodarstw rolnych najczęściej na życie codzienne z dochodów przeznaczają ankietowani z województwa świętokrzyskiego – ponad 45 proc. Na prace podstawowe w działalności rolniczej największą część swoich dochodów przeznaczają osoby zamieszkujące województwo lubuskie – 78 proc. Natomiast najczęściej dóbr luksusowych nabywają badani z regionu Dolnego Śląska – ponad 13 proc. wszystkich rolników z tego regionu.

Strategia produkcji, uprawy i hodowli polskich gospodarstw

Zdecydowana większość respondentów przyznaje, że zajmuje się produkcją roślinną. 1/3 gospodarstw wskazuje, że prowadzi

produkcję zwierzęcą. Ponad połowa gospodarstw uprawia pszenicę ozimą. Ponad 40 proc. gospodarstw uprawia ziemniaki i mieszanki zbóż.

W 1/3 gospodarstw uprawiane są jęczmień jary i pszenżyto ozime. Uprawy takie jak pszenica jara, owies, rzepak deklaruje co piąte gospodarstwo.

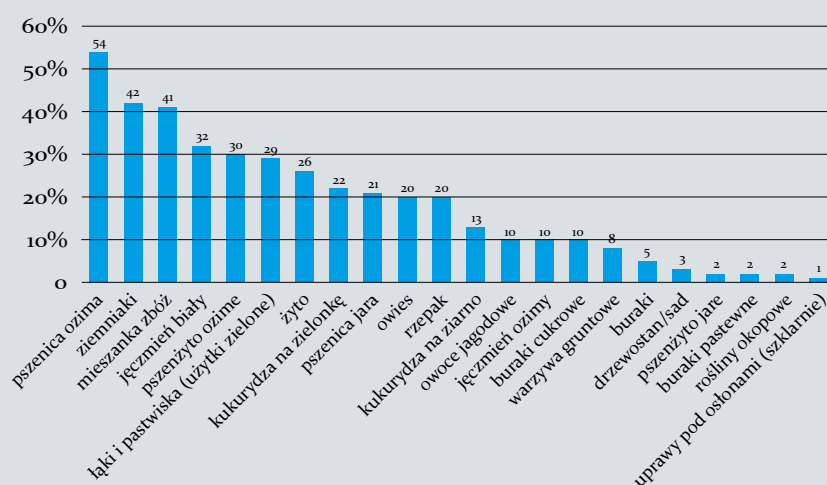
Kukurydzę na zielonkę uprawia 23 proc. gospodarstw, czyli blisko dwa razy więcej niż kukurydzę na ziarno. W co trzecim gospodarstwie utrzymywane są łąki i pastwiska. Uprawę owoców jagodowych, warzyw gruntowych, buraków deklaruje mniej niż 1/10 gospodarstw.

Ponad 1/5 gospodarstw za uprawę strategiczną uznaje pszenicę ozimą; 15 proc. mieszankę zbóż, a 8 proc. kukurydzę na zielonkę. Zboża takie jak pszenżyto ozime, żyto, jęczmień jary uznawane są za uprawy strategiczne w około 6–7 proc. gospodarstw. Ziemniaki i rzepak stanowią strategiczne uprawy w 5 proc. gospodarstw.

Najczęściej jako uprawa strategiczna wskazywana jest pszenica ozima – dominuje w sześciu województwach, w czterech z Polski Zachodniej (śląskie, opolskie, pomorskie i dolnośląskie) i w dwóch z tzw. Polski Wschodniej (podkarpackie i lubelskie). Mieszanka zbóż – druga najczęściej wskazywana uprawa strategiczna – pro-

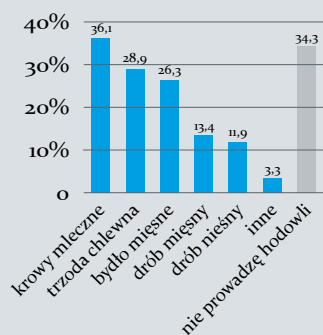
Uprawy strategiczne w gospodarstwach rolnych w Polsce

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Hodowla strategicznych gospodarstwach rolnych w Polsce

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



duje w trzech województwach (małopolskie, mazowieckie i świętokrzyskie).

Hodowla zwierzęca to głównie krowy mleczne – 36 proc. gospodarstw deklaruje posiadanie ras bydła mlecznego; natomiast blisko 30 proc. gospodarstw rolnych prowadzi hodowlę trzody chlewnej i bydła mięsnego. Co piąte gospodarstwo deklaruje hodowlę drobiu, w tym mięsnego, a także nieśnego.

Dla gospodarstw, w których prowadzona jest produkcja zwierzęca, strategiczna jest hodowla bydła mlecznego (42 proc. gospodarstw). Na drugim miejscu znalazła się trzoda chlewna, a na kolejnym hodowla bydła mięsnego.

Hodowla zwierząt gospodarskich w Polsce prowadzona jest w oparciu o *ustawę z dnia 20 sierpnia 1997 r. o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich*.

P O D S U M O W A N I E

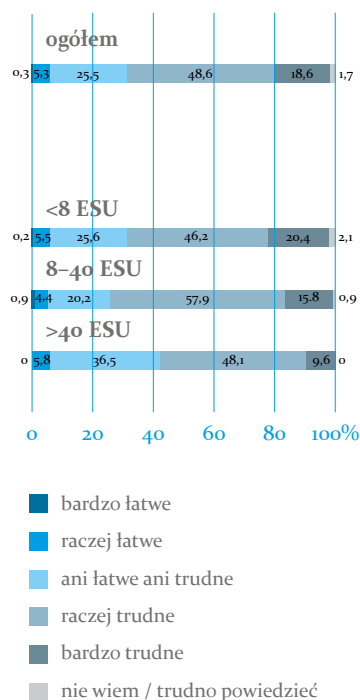
- Według *Rocznika Statystycznego Rolnictwa powierzchnia użytków rolnych w 2011 r. wyniosła ponad 18 870 tys. ha.*
- Wartość ekonomiczna gospodarstwa rolnego przedstawiana jest jako współczynnik ESU.
- Blisko 60 proc. respondentów deklaruje miesięczne dochody gospodarstwa rolnego poniżej 4000 zł, a 13 proc. – na poziomie ponad 6000 zł. Jednocześnie 40 proc. respondentów uzyskuje dochody także z innej, pozarolniczej działalności. 85 proc. tych respondentów stanowią właściciele gospodarstw o wielkości ekonomicznej ESU poniżej 8.
- Respondenci średnio 67 proc. swoich wydatków przeznaczają na koszty związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Im większa wartość ESU gospodarstwa, tym więcej środków wydawanych jest na prowadzenie gospodarstwa i mniejszy udział wydatków bieżących. W polskich gospodarstwach rolnych uprawiana jest głównie pszenica ozima.
- W hodowli produkcji zwierzęcej dominuje hodowla krów mlecznych.



2. Ocena możliwości funkcjonowania gospodarstw rolnych w Polsce

Własna ocena sytuacji w gospodarstwie rolnym

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Blisko 60 proc. respondentów uważa, że prowadzenie gospodarstwa jest raczej trudne lub bardzo trudne¹⁵. Prawie 1/4 badanych ocenia te warunki jako „ani łatwe, ani trudne”, nie więcej niż 6 proc. respondentów określa je jako „łatwe” lub „bardzo łatwe”. Można zauważyć tendencję, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa ESU, a tym samym ze wzrostem gospodarstwa, maleje w strukturze odpowiedzi udział oceny „bardzo trudne”.

Główną barierą w prowadzeniu gospodarstwa rolnego są wysokie koszty środków do produkcji rolnej (88 proc. respondentów, 50 proc. z nich wskazało ten powód na pierwszym miejscu). Innymi często wymienianymi ograniczeniami jest nieopłacalność produkcji wskazana przez 67 proc. respondentów, i związane z tym niskie ceny skupu płodów rolnych, zaznaczone przez 17 proc. badanych. Respondenci wskazywali także na „niekorzystne warunki klimatyczne i glebowe” (odpowiednio 42 proc. i 19 proc.).

Pomoc instytucji europejskich i państwowych w rozwoju gospodarstw rolnych

W Polsce, jak w większości nowych państw Unii Europejskiej, stosowane są system jednolitej płatności obszarowej (ang. SAPS), a także krajowe uzupełniające płatności bezpośrednie (ang. CNDP) w wysokości do 30 proc. stosowanych płatności w krajach UE. Poziom wypłacanych środków wzrasta z roku na rok, zgodnie z wynegocjowanym harmonogramem dochodzenia do poziomu płatności stosowanego w piętnastu krajach Unii Europejskiej na dzień 30 kwietnia 2004 r.

Wnioskowana powierzchnia kwalifikująca się do dopłaty nie może być mniejsza niż 1 ha. Do otrzymania środków pomocowych są uprawnieni tylko właściciele gospodar-

stwa rolnego oraz osoba, która dysponuje nim z innego tytułu, np.: dzierżawy, użytkowania czy użyczenia. Dopłaty do danej działki rolnej przysługują tylko jednemu wnioskodawcy. Zatem osoba użytkująca grunt rolny, która nie jest jego właścicielem, a zamierzała złożyć wnioski o przyznanie dopłat bezpośrednich, powinna zawrzeć umowę o użytkowanie tego gruntu, tak aby dwie osoby nie złożyły takiego samego wniosku. Wnioski o przyznanie płatności rolnicy mogą składać w biurach powiatowych ARiMR-u, właściwych ze względu na miejsce zamieszkania lub siedzibę wnioskodawcy oraz za pośrednictwem poczty.

Z kwoty ponad 139 miliardów zł dystrybuowanych przez ARiMR 76,8 miliarda zł to dopłaty bezpośrednie, które mają m.in. rekompensować rolnikom wzrost kosztów produkcji, a pozostałe blisko 62,5 miliarda zł to pieniądze otrzymywane w ramach unijnych programów wspierających rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich – ostatnim z nich jest PROW 2007–2013 z budżetem ponad 70 miliardów zł.

Podział rocznej kwoty dopłat do rolnictwa w ramach UE odbywa się poprzez kwalifikacje powierzchni gruntów wykorzystywanych rolniczo. Wnioski o dopłaty bezpośrednie w ramach systemu jednolitej płatności obszarowej są składane na powierzchnie. Wypłata ma charakter rachunku matematycznego, wynikającego z podzielenia stawki podstawowej, przysługującej na każdy hektar powierzchni wnioskowanych do płatności w danym roku.

Polska wprowadziła w latach 2004–2006 Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich¹⁶ ukierunkowany głównie na wzmacnianie aspektów społecznych, ekonomicznych i środowiskowych obszarów wiejskich. Program uzupełniał działania podejmowane w ramach polityki spójności oraz Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej. Na lata

15) Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.

16) Raport: Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w Polsce, MRiRW, Warszawa 2011.

2007–2013 przewidziano kolejny Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, który w zasadniczej mierze jest kontynuacją wdrażania głównych instrumentów i zamierzeń poprzedniego programu strukturalnego z lat 2004–2006. Program ten jest finansowany zarówno ze środków unijnych, jak i z krajowych środków publicznych. Łącznie kwota dotacji ma wynieść ponad 17 mld euro. Finansowanie z Unii Europejskiej to ponad 13 mld euro, ze środków krajowych pochodzi około 4 mld euro.

Istotne bariery rozwojowe

Ogólna negatywna ocena warunków do prowadzenia gospodarstwa rolnego spowodowana jest istnieniem szeregu barier, z którymi na co dzień stykają się osoby prowadzące gospodarstwa rolne. Europejski Fundusz Leasingowy w opartym na badaniu raporcie „Agro pod lupą” przedstawia diagnozę barier, które mogą stać się najistotniejsze, w największym stopniu przyczyniając się do rezygnacji z podjęcia ryzyka inwestycyjnego w rolnictwie.

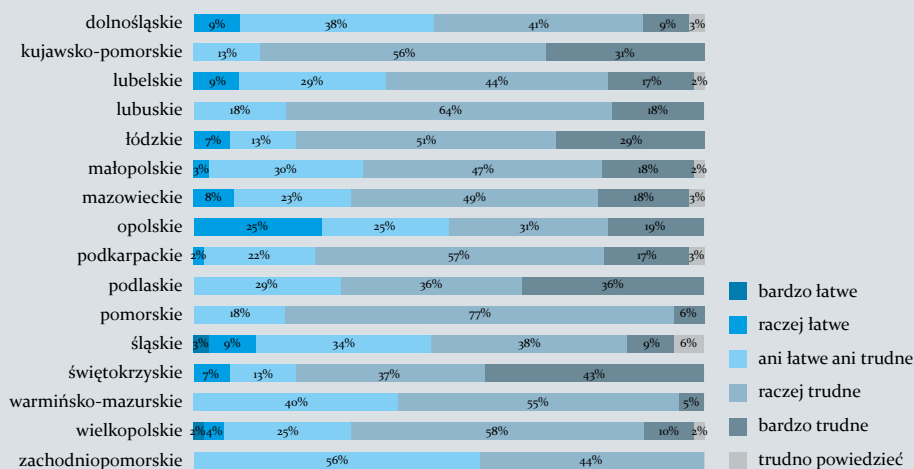
Mimo dostrzeganego przez badanych pozytywnego wpływu Wspólnej Polityki Rolnej na stan rolnictwa większość respondentów wyraża niepokój o dalsze losy

swych gospodarstw. Uważa tak blisko 49 proc. ankietowanych respondentów. Jako „bardzo trudny” ocenia przyszły rozwój gospodarstw prawie 19 proc. respondentów. Największe trudności z rozwojem gospodarstw mają mieszkańcy województwa świętokrzyskiego – ponad 43 proc., jako „raczej trudne” warunki do rozwoju oceniają rolnicy z województwa pomorskiego – tak uważa ponad 77 proc. osób, na Opolszczyźnie 25 proc. rolników twierdzi, że rozwój jest dość łatwy do osiągnięcia. Bardzo łatwe warunki rozwoju wskazało 3 proc. respondentów z województwa śląskiego oraz 2 proc. z wielkopolskiego.

Badanie wskazuje kilka podstawowych obszarów, w których gospodarstwa napotyka największe trudności. Głównie są to wysokie koszty środków do produkcji rolnej – na które wskazuje ponad 88 proc. badanych. Na kolejnym miejscu są nieopłacalność produkcji i związana z tym niska cena skupu płodów rolnych. Ta bariera jest znacząca dla 68 proc. biorących udział w badaniu. Na trzecim miejscu, jako czynnik hamujący rozwój działalność rolniczą, wymieniane są niekorzystne warunki glebowe (42 proc. gospodarstw). Dość znaczącą barierą, na którą wskazało 26 proc. gospodarstw, jest również niemożność powiększenia areału do produkcji upraw.

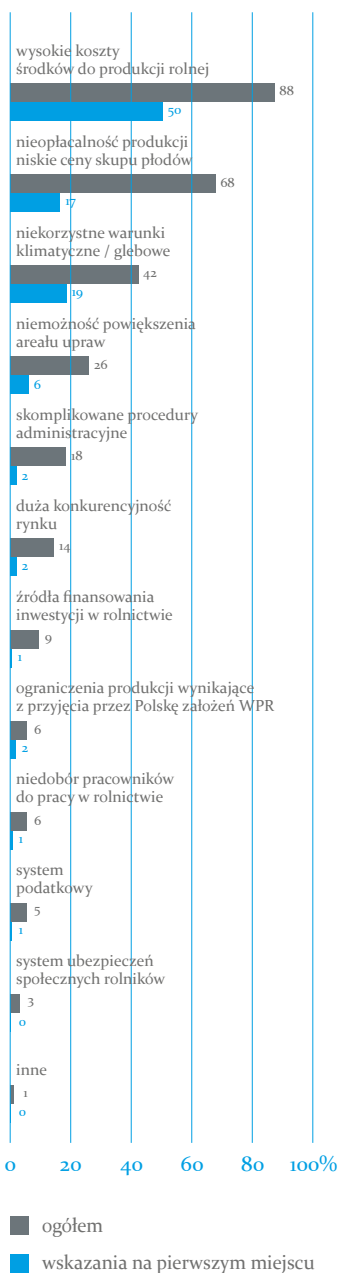
Możliwości rozwoju gospodarstw rolnych w Polsce pod względem regionalnym

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012 r



Główne bariery w rozwoju gospodarstw

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Oprócz wskazanych ograniczeń dotyczących bezpośrednio produkcji rolnej badani wskazywali także na skomplikowane procedury administracyjne i zauważalną konkurencyjność na rynku rolnym. Prawie co dziesiąty respondent narzekał na brak dostępu do źródeł finansowania inwestycji i działalności w rolnictwie. Wśród innych trudności pojawiały się ponadto: ograniczenia produkcji wynikające z przyjęcia przez Polskę założeń Wspólnej Polityki Rolnej (6 proc. odpowiedzi), wymagający system podatkowy (5 proc.) oraz problemy z systemem ubezpieczeń społecznych rolników (3 proc.).

Analiza terytorialna wskazanych przez rolników barier pokazuje, że wysokie koszty środków produkcji rolnej najwięcej problemów sprawiają gospodarstwom rolnym z województwa wielkopolskiego (98,8 proc. odpowiedzi). Z kolei na nie-

opłacalność produkcji i niskie ceny skupu płodów najczęściej narzekali respondenci z województwa śląskiego (80 proc. respondentów). Niekorzystne warunki klimatyczne i glebowe wskazało najwięcej rolników z województwa kujawsko-pomorskiego (68,8 proc.).

Respondenci w badaniu zostali zapytani o to, co ich zdaniem umożliwiłoby rozwój ich gospodarstwa rolnego. Za najistotniejszy czynnik ożywienia w gospodarstwie uznano zakup nowoczesnego sprzętu poprawiającego wydajność pracy (67 proc. respondentów). Kolejne elementy ważne we wzmacnianiu pozycji rolnej to powiększenie arealu upraw (62 proc. odpowiedzi) oraz skoncentrowanie się na najbardziej dochodowych uprawach (50 proc.).

Inne możliwości, jakie zauważyli badani, to m.in. lepsze wykorzystanie aktualnych zasobów gospodarstwa (33 proc.),

Rozkład barier w proc. wg. regionów

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.

	wysokie koszty środków do produkcji rolnej	nieopłacalność produkcji lub niskie ceny skupu płodów	niekorzystne warunki klimatyczne lub glebowe
dolnośląskie	90,3%	54,8%	35,5%
kujawsko-pomorskie	96,9%	75,0%	68,8%
lubelskie	87,7%	69,2%	29,2%
lubuskie	63,6%	63,6%	54,5%
łódzkie	95,6%	75,6%	42,2%
małopolskie	93,2%	74,6%	39,0%
mazowieckie	88,2%	77,6%	57,9%
opolskie	93,8%	75,0%	43,8%
podkarpackie	70,7%	74,1%	44,8%
podlaskie	87,1%	58,1%	22,6%
pomorskie	88,2%	5,9%	23,5%
śląskie	83,3%	80,0%	53,3%
świętokrzyskie	76,7%	73,3%	43,3%
warmińsko-mazurskie	75,0%	65,0%	10,0%
wielkopolskie	98,2%	57,1%	41,1%
zachodniopomorskie	93,8%	50,0%	56,3%

powiększenie wielkości stada hodowlanego (31 proc.), zróżnicowanie dochodów gospodarstwa poprzez dodatkową działalność gospodarczą (20 proc.) oraz wstąpienie w strukturę grupy producenckiej (11 proc.).

Możliwość zakupu nowego sprzętu, który poprawi wydajność pracy, najważniejsza jest dla rolników z województw podlaskiego i lubelskiego – odpowiednio 84 proc. i 80 proc. respondentów z tych regionów chciałoby w ten sposób wzmocnić potrzeby rozwojowe swoich gospodarstw. W województwie śląskim mieszka najwięcej osób, upatrujących źródeł rozwoju gospodarstwa w powiększeniu jego arealu – tak odpowiedziało w badaniu ponad 78 proc. respondentów z tego województwa. Koncentracja na najbardziej dochodowych uprawach to progres w działalności gospodarczej, przede wszystkim według respon-

dentów z województwa kujawsko-pomorskiego (65,6 proc. odpowiedzi).

Ocena warunków do inwestowania w Polsce

Realizacja przedsięwzięć rozwojowych wymaga uprzedniego poniesienia nakładów inwestycyjnych, po to aby osiągnąć zamierzoną nadwyżkę finansową w przyszłości. Sektor rolniczy jest specyficznym rynkiem, wymagającym określonego nadzoru i pomocy ze strony instytucji wspomagających, zarówno w fazie realizacji inwestycji, jak też w okresie jej eksploatacji.

Ogólnie warunki inwestowania w Polsce na poziomie: „raczej niedobrze” i „bardzo niedobrze” łącznie ocenia 48 proc. badanych, „uniwersalnie” ocenia 33 proc. ankietowanych, 13 proc. respondentów ocenia „dość dobrze” warunki inwestowa-

Możliwości rozwoju gospodarstwa rolnego

Źródło: Agro pod lupą,

Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Rozkładu możliwości w proc. wg. regionów

Źródło: Agro pod lupą,

Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.

Region	zakup nowoczesnego sprzętu poprawiającego wydajność pracy	powiększenie arealu upraw	skoncentrowanie się na najbardziej dochodowych uprawach
dolnośląskie	71,9%	68,8%	59,4%
kujawsko-pomorskie	68,8%	68,8%	65,6%
lubelskie	80,3%	57,6%	63,6%
lubuskie	63,6%	45,5%	18,2%
łódzkie	80,0%	62,2%	57,8%
małopolskie	56,7%	61,7%	53,3%
mazowieckie	69,2%	65,4%	60,3%
opolskie	68,8%	62,5%	50,0%
podkarpackie	66,7%	60,0%	55,0%
podlaskie	83,9%	67,7%	25,8%
pomorskie	76,5%	52,9%	17,6%
śląskie	65,6%	78,1%	25,0%
świętokrzyskie	53,3%	36,7%	60,0%
warmińsko-mazurskie	45,0%	65,0%	30,0%
wielkopolskie	54,4%	64,9%	36,8%
zachodniopomorskie	66,7%	60,0%	60,0%

nia; jedynie 5 proc. badanych wstrzymało się od oceny.

W ramach wspomnianego wcześniej Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 dofinansowanie do inwestycji w rolnictwie przewidziane jest w formie dwóch działań: „Ułatwianie startu młodym rolnikom” oraz „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Z pierwszego programu młody rolnik (do 40 lat) może uzyskać fundusze na modernizację gospodarstwa w formie jednorazowej premii w wysokości 75 tys. zł. Z drugiego mogą skorzystać pozostali rolnicy, ale też spółki, które chcą unowocześnić swoją produkcję. Pomoc skierowana jest przede wszystkim do gospodarstw mlecznych w związku z planami Komisji Europejskiej dotyczącymi zniesienia limitowania produkcji mleka w 2015 r. Wsparcie to ma charakter refundacji części wydatków na dany projekt. Maksymalnie na jedno gospodarstwo rolne można dostać 300 tys. zł.

W ujęciu regionalnym najgorzej z oceną warunków inwestycji jest w województwie świętokrzyskim. Tutaj blisko co trzeci ankietowany uważa, że bardzo trudno jest rozpocząć proces rozwojowy w gospodarstwie rolnym. Na drugim biegunie oce-

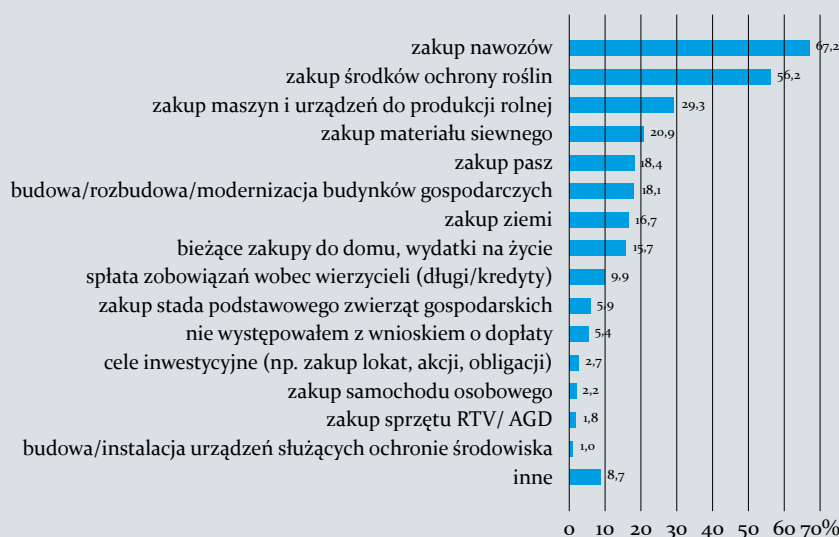
ny postępu swojej działalności są rolnicy z województw opolskiego, śląskiego oraz zachodniopomorskiego (31 proc.).

Oceniając warunki do inwestycji, warto wspomnieć o programie płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, które są przyznawane na wniosek rolnika. Każda z dopłat w ramach systemów wsparcia bezpośredniego, za dany rok kalendarzowy, może być przyznana tylko raz. Rolnicy mogą ubiegać się o przyznanie jednolitej płatności obszarowej, krajowej uzupełniającej płatności obszarowej, krajowej płatności uzupełniającej, oddzielnej płatności z tytułu uprawy owoców i warzyw, oddzielnej płatności z tytułu uprawy owoców miękkich, płatności cukrowej, płatności do surowca tytoniowego, płatności do krów i owiec oraz specjalnej płatności obszarowej do powierzchni uprawy roślin strączkowych i motylkowatych drobnosiennych.

Wysokość dopłat bezpośrednich otrzymywanych z UE jest jednak uznawana za zbyt niską, tak jest według 86 proc. badanych, natomiast 10 proc. ocenia je jako odpowiednie. Jedynie niewiele ponad 1 proc. ankietowanych uznaje poziom dopłat jako wysoki.

Wykorzystanie dopłat bezpośrednich

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



W ujęciu terytorialnym bezwzględnie wszyscy reprezentanci gospodarstw rolnych z obszaru województwa dolnośląskiego stwierdzili, że poziom dofinansowania jest za niski. Z kolei obszarem, gdzie jest najmniej sceptyków pozostaje zachodniopomorskie, tutaj 31 proc. respondentów uważa, że wysokość dopłat jest na odpowiednim poziomie, a 63 proc. uważa, że na poziomie za niskim.

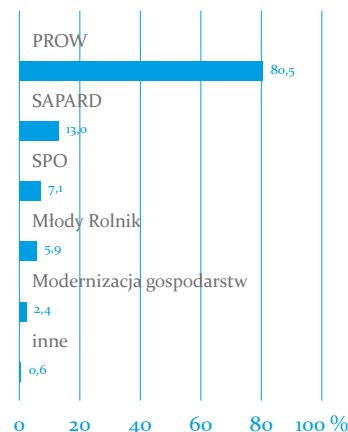
Mimo, że środki uzyskane z dopłat bezpośrednich są uznawane za zbyt niskie, to 67 proc. respondentów przeznaczyło je na zakup nawozów; 56 proc. na zakup środków ochrony roślin; 29 proc. na zakup maszyn i urządzeń do produkcji rolnej; 21 proc. na zakup materiału siewnego; 18

proc. na zakup pasz; 18 proc. na budowę, rozbudowę lub modernizację budynków gospodarczych; 17 proc. na zakup ziemi.

Prawie 30 proc. respondentów korzystało z dotacji unijnych na zakup maszyn i urządzeń rolniczych, z czego zdecydowanie najwięcej, bo aż 80 proc. z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich; 13 proc. z programu SAPARD. Środki z dotacji unijnych zostały przeznaczone przede wszystkim na zakup ciągników rolniczych, agregatów uprawowych oraz zakup pozostałych sprzętów rolniczych. Część respondentów wskazała, że dotacje unijne zostały przeznaczone na budowę chlewni/obory (4,2 proc.) oraz budowę budynków gospodarczych (1,2 proc.).

Wykorzystanie programów unijnych

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



P O D S U M O W A N I E

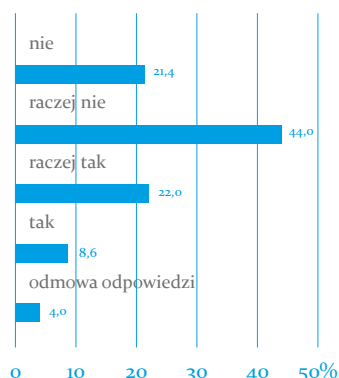
- Ponad 2/3 respondentów ocenia ogólne warunki prowadzenia gospodarstwa rolnego w Polsce jako trudne. Wraz ze wzrostem ESU gospodarstwa rolnego, spada odsetek negatywnych ocen.
- Najczęściej wskazywane bariery w prowadzeniu gospodarstwa rolnego to: wysokie koszty środków produkcji rolnej, nieopłacalność tej produkcji oraz niekorzystne warunki klimatyczne.
- Wśród możliwości rozwoju gospodarstwa, badani wskazują w pierwszej kolejności zakup nowoczesnego sprzętu i maszyn, powiększenie areału upraw i skoncentrowanie się na najbardziej dochodowej produkcji.
- Dopłaty bezpośrednie przez ponad 86 proc. gospodarstw rolnych oceniane są jako za niskie. Przeznaczano je głównie na zakup nawozów, środków ochrony roślin oraz maszyn i urządzeń do produkcji rolnej.
- Dotacje unijne wykorzystywano głównie do zakupu ciągników, agregatów uprawowych oraz na zakup pozostałych sprzętów rolniczych.



3. Sposób finansowania obecných inwestycji w polskich gospodarstwach rolnych

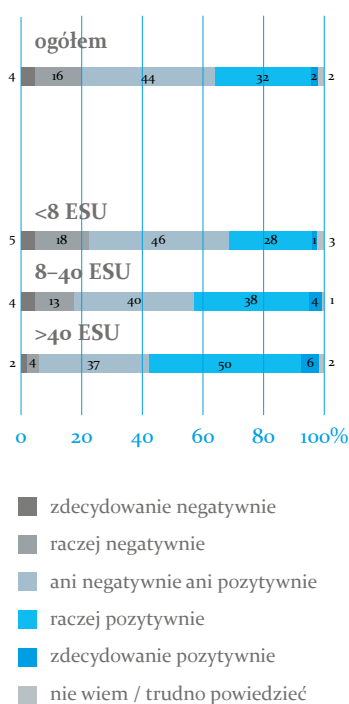
Problemy z finansowaniem bieżącej działalności gospodarstwa

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Ocena obecnego statusu gospodarstwa

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Ocena dostępności pomocy instytucji finansowych

Swobodne prowadzenie działalności rolnej, przy jednoczesnej optymalizacji kosztów, w bieżących działaniach nie jest problemem dla większości badanych – takiej odpowiedzi udzieliło ponad 65 proc. badanych. Blisko 31 proc. ankietowanych uważa, że taki problem istnieje.

Najwięcej osób twierdzących, że „nie radzą sobie z codziennym finansowaniem pracy w gospodarstwie”, mieszka w województwie kujawsko-pomorskim (26 proc. odpowiedzi, że „zdecydowanie istnieją problemy finansowe”). Najbardziej optymistyczni rolnicy mieszkają w województwie pomorskim – tutaj tylko 6 proc. respondentów uważa, że „raczej posiada problemy”.

Polscy rolnicy uważają, że wysokość dopłat bezpośrednich oraz obecna sytuacja w rolnictwie nie są zadawalające. Mimo to ocena osobistej sytuacji materialnej jest raczej pozytywna lub zdecydowanie pozytywna – tak deklaruje co trzeci respondent. Jednocześnie 44 proc. badanych ocenia swoją sytuację jako dość zrównoważoną.

Udział pozytywnych ocen rośnie wraz z wartością ekonomiczną gospodarstwa. W grupie respondentów o wartości gospodarstwa powyżej 40 ESU udział pozytywnych ocen wynosi ponad połowę. Województwem, w którym najwięcej rolników oceniło swoją obecną sytuację materialną pozytywnie, jest zachodniopomorskie (63 proc.). Największą grupą respondentów oceniających swój obecny status jako zdecydowanie negatywny są mieszkańcy województwa podlaskiego.

Nastroje respondentów pod kątem ich najbliższej przyszłości są sceptyczne. Zdaniem ponad połowy z nich sytuacja materialna w ich gospodarstwie rolnym w nadchodzących 12 miesiącach nie zmieni się. Blisko co piąty badany odpowiedział, że „sytuacja się pogorszy”, natomiast że „zdecydowanie się pogorszy” uważa 4 proc. Jest także grupa osób pozytywnie patrzących w przyszłość – 16 proc. ankietowanych

uważa, że sytuacja „się poprawi”. Najwięcej rolników z grupy poniżej 40 ESU, bo aż 71 proc. uważa, że ich sytuacja materialna w przyszłym roku „nie ulegnie zmianie”.

Prowadzenie dobrze prosperującego gospodarstwa, które realizuje określone dochody, to założenie wielu polskich gospodarstw rolnych. Taka perspektywa umożliwia zaciąganie zobowiązań i poddawanie przychodów.

W tym kontekście warto przeanalizować sposób aktualnego finansowania gospodarstw rolnych. Co trzeci badany uznał, że finansuje inwestycje ze środków własnych; 34 proc. respondentów korzysta z kredytów lub pożyczki, w tym z kredytów preferencyjnych – 16 proc. badanych, z kredytów komercyjnych – 13 proc.; zaledwie 1 proc. respondentów korzysta z leasingu.

Warto zaznaczyć, że 41 proc. gospodarstw rolnych nie prowadzi obecnie żadnych inwestycji. Jednocześnie osoby, które intensyfikują działania rozwojowe gospodarstwa, uważa, że raczej nie mają problemów z ich finansowaniem – tak mówi 44 proc. respondentów, a 1/5 zdecydowanie nie ma problemów z finansowaniem. Do istnienia przeszkód w finansowaniu bieżącej działalności przyznaje się 31 proc. respondentów.

Jak pokazuje badanie, gospodarstwa rolne poniżej 8 ESU (szacunkowy poziom dochodowości gospodarstwa rolnego) finansują obecnie inwestycje głównie ze środków własnych, tak dzieje się w ponad 32 proc. przypadków. W drugiej kolejności małe gospodarstwa korzystają z kredytów komercyjnych, jednak odsetek ten jest już zdecydowanie mniejszy. Inne źródła finansowania w tej grupie gospodarstw uzyskały jeszcze niższy odsetek wskazań. Najmniej powszechną formą jest leasing, którego wizerunek jest bardzo mocno obciążony obawą przed wysokimi kosztami dodatkowymi, które spowodują, że w przyszłości gospodarstwa nie będą w stanie spłacać swoich zobowiązań.

Gospodarstwa rolne o wielkości ESU między 8 a 40 przy inwestycjach również korzystają ze środków własnych (ponad 29

Wykorzystanie źródeł finansowania regionalnie

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.

	kredyt komercyjny	kredyt preferencyjny	leasing	pożyczka	środki własne	inne	obecnie nie prowadzą inwestycji
dolnośląskie	12,5%	12,5%	3,1%	0,0%	65,6%	0,0%	18,8%
kujawsko-pomorskie	3,1%	12,5%	0,0%	3,1%	12,5%	0,0%	71,9%
lubelskie	22,7%	24,2%	1,5%	9,1%	30,3%	1,5%	24,2%
lubuskie	27,3%	81,8%	18,2%	9,1%	36,4%	0,0%	0,0%
łódzkie	8,9%	17,8%	0,0%	2,2%	26,7%	2,2%	48,9%
małopolskie	1,7%	0,0%	0,0%	15,0%	33,3%	0,0%	53,3%
mazowieckie	17,1%	11,8%	0,0%	0,0%	35,5%	1,3%	42,1%
opolskie	25,0%	6,3%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	62,5%
podkarpackie	16,7%	14,8%	0,0%	9,3%	20,4%	0,0%	44,4%
podlaskie	10,0%	33,3%	3,3%	3,3%	50,0%	0,0%	26,7%
pomorskie	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	6,7%	0,0%	46,7%
śląskie	3,2%	3,2%	0,0%	0,0%	48,4%	0,0%	48,4%
świętokrzyskie	10,0%	6,7%	0,0%	3,3%	46,7%	0,0%	33,3%
warmińsko-mazurskie	35,0%	45,0%	5,0%	10,0%	30,0%	5,0%	20,0%
wielkopolskie	10,7%	14,3%	0,0%	3,6%	25,0%	3,6%	51,8%
zachodniopomorskie	0,0%	12,5%	0,0%	6,3%	43,8%	6,3%	43,8%

proc.), jednak ciekawe jest to, że tyle samo występuje kredytów preferencyjnych oraz znacząco więcej osób, niż w mniejszych gospodarstwach, korzysta z kredytów komercyjnych. Poziom udzielanych pożyczek i finansowania leasingiem również w tej grupie jest większy.

Rolnicy z gospodarstwami rolnymi powyżej 40 ESU w blisko połowie przypadków korzystają ze środków własnych i kredytów preferencyjnych (ponad 44 proc.) do finansowania nowych inwestycji. Kredyty komercyjne stanowią pomoc w ponad 15 proc. przypadków. Warto jednak zaznaczyć w tym momencie wzrost liczby zaciąganych pożyczek i leasingów, które wykazują największą dynamikę przyrostową w badanej grupie gospodarstw.

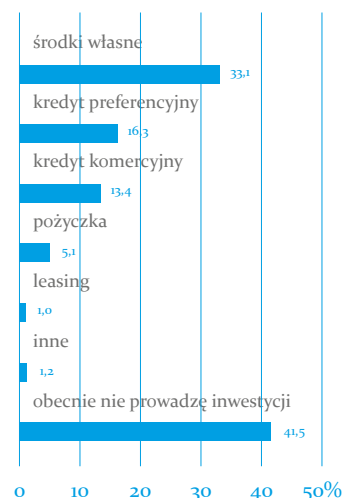
Analizując preferowane źródła finansowania gospodarstw rolnych w ujęciu regionalnym, można zauważyć, że w przypadku środków własnych wyróżnia się województwo dolnośląskie. Tę formę wskazało ponad

65 proc. rolników z tego regionu. Największą liczbę wskazań na kredyty preferencyjne odnotowano z kolei w województwie lubuskim, gdzie korzysta z nich obecnie ponad 81 proc. ankietowanych gospodarstw. W przypadku kredytu komercyjnego wyraźnie wyróżniło się województwo warmińsko-mazurskie. Natomiast na leasing decydują się najczęściej rolnicy z województwa lubuskiego. To jedyny region, gdzie liczba wskazań na leasing przekroczyła 15 proc. Z kolei w województwie małopolskim odnotowano najwyższy odsetek wskazań na finansowanie z pożyczek.

Zdecydowanie najczęściej, bo 70 proc. korzystających z zewnętrznych źródeł finansowania współpracuje z Bankiem Spółdzielczym, na drugim miejscu jest Bank BGŻ, jednak notuje on już zdecydowanie gorszy wynik. Warto jednak w tym miejscu podkreślić, że ponad 38 proc. respondentów ocenia negatywnie dostępność źródeł finansowania. Pomoc instytu-

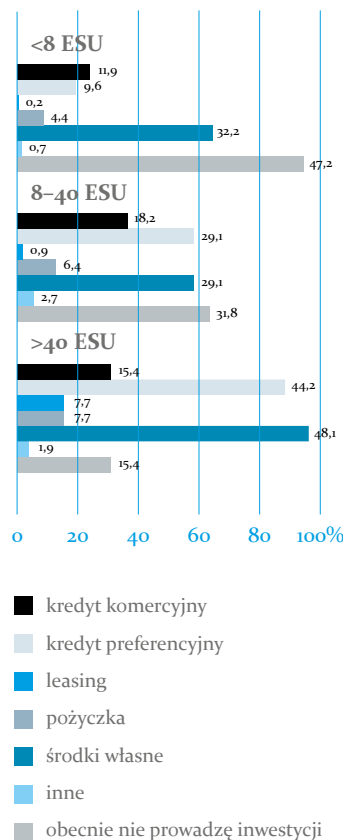
Źródła obecnego finansowania w gospodarstwach rolnych

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Wykorzystanie źródeł finansowania

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



cji finansowych w zrozumieniu procedur, dostarczanie wszelkich informacji o źródle finansowania oraz sugestie co do sposobów finansowania są najbardziej wymagane przez przedstawicieli gospodarstw rolnych. To wskazuje, że potrzeba zmian w podejściu do inwestorów rolnych jest konieczna.

Pomimo dość chłodnych ocen jako najbardziej dostępne źródło finansowania inwestycji uważana jest przez respondentów pożyczka (38 proc.), komercyjny kredyt bankowy (35 proc.) i leasing (20 proc.). Z drugiej strony jako najtrudniej dostępne źródło finansowania inwestycji wskazwane są programy pomocowe instytucji finansowych (55 proc.), fundusze unijne (50 proc.) oraz kredyt preferencyjny (46 proc.).

Bariery w korzystaniu z dostępnych źródeł finansowania

Obecna, dość trudna sytuacja w sektorze rolnym w Polsce i w całej Unii Europejskiej, głównie ze względu na oddziaływanie ekonomiczne rynku, nie jest jedyną trudnością w prowadzeniu gospodarstwa rolnego. Często przedsiębiorcy rolni, którzy mimo to chcą rozwijać gospodarstwo, muszą pokonywać bariery w pozyskiwaniu zewnętrznych środków na nowe inwestycje. Wbrew obawom, jakie mają rolnicy na temat m.in. wymogów stawianych przez instytucje finansujące, kosztów przerastających możliwości, trudności przy spłacie zobowiązań, gospodarstwa decydują się na wstąpienie na drogę rozwoju i wsparcie finansowania.

Jednak według większości respondentów prowadzonego badania¹⁷ podjęcie decyzji o inwestycji rozpoczyna żmudny okres pozyskiwania środków finansowych. Jako największe ograniczenia w korzystaniu z dostępnych źródeł finansowania rolnictwa wskazywane są: zbyt duża biurokracja, skomplikowane procedury, konieczność

sporządzania zbyt wielu dokumentów, nadmiernie wysokie wymogi do spełnienia oraz konieczność zainwestowania środków własnych.

Respondenci wskazywali także na ograniczenia prawne hamujące inwestycje. Przez takie ograniczenia instytucjonalne rozumieć należy czynniki mające swoje podłoże w funkcjonowaniu systemów działających w rolnictwie. Składają się na to instytucje rozumiane jako organizacje formalne i nieformalne, a także regulacje prawne i określone procedury.

W zdecydowanej większości tego typu ograniczenia dotyczą środków unijnych i kredytów preferencyjnych (np. w ramach programu „Młody Rolnik” konieczność spełnienia przez beneficjenta określonych warunków: wieku, wykształcenia, pierwszej działalności i konieczności jej utrzymania przez określony czas oraz posiadania areалу upraw większego od średniej w województwie).

Biorąc pod uwagę możliwe źródła finansowania inwestycji gospodarczych, zdaniem respondentów zbyt wiele biurokracji dotyczy ubiegania się o kredyt preferencyjny. W kredycie respondenci widzą także zagrożenie w postaci wymogów stawianych przez instytucje finansujące oraz czasochłonne i skomplikowane procedury podczas starania się o niego. Zbyt wysokie koszty finansowania oraz konieczność posiadania zabezpieczenia to największe bariery wymieniane przez respondentów związane z kredytem komercyjnym. Finansowanie gospodarstw rolnych za pomocą funduszy unijnych jest oczekiwane, jednak dla wielu rolników liczba wypełnianych dokumentów jest podstawowym problemem przy ubieganiu się o finansowanie z tego źródła. Najczęściej wskazywane bariery w korzystaniu z leasingu to brak informacji i wiedzy o finansowaniu (32 proc.), późniejsze koszty (28 proc.) oraz zbyt duża biurokracja (26 proc.) – przy czym ta bariera została wskazana przez najmniejszą liczbę respondentów.

¹⁷) *Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.*

Ułatwienia w pozyskiwaniu finansowania z dostępnych źródeł

Ponieważ dobrze przemyślane inwestycje charakteryzują się wielokrotnie wyższą stopą zwrotu niż koszty źródła finansowania, respondenci wskazali ciekawe propozycje uproszczeń w dążeniu do ich uzyskania. Jako najbardziej preferowane ułatwienia w pozyskaniu finansowania inwestycji z dostępnych źródeł wskazywane jest uproszczenie wymogów formalnych dla: funduszy unijnych (56 proc. respondentów), kredytów preferencyjnych (55 proc.) oraz kredytów komercyjnych (45 proc.).

Uproszczenie procedur jest w szczególności ważne dla osób starających się o fundusze unijne – chce tego ponad połowa respondentów, zmian w pozyskiwaniu kredytów preferencyjnych chce ponad 47 proc. badanych, natomiast 34 proc. pytanym rolników wskazuje na zmiany w zaciąganiu kredytów komercyjnych.

Pojawia się także zapotrzebowanie na zmniejszenie liczby dokumentów (blisko 50 proc.) oraz na pomoc w ich przygotowaniu (niespełna 44 proc.). Obniżenie kosztów końcowych (blisko 18 proc. odpowiedzi) i zmniejszenie wkładu własnego (27 proc.) byłyby mile widziane przez osoby ubiegające się o pomoc zewnętrzną w finansowaniu.

Ułatwienie polegające na udostępnieniu i rozpowszechnieniu informacji o finansowaniu najczęściej wskazywane jest dla leasingu (28 proc. badanych), pożyczki (27 proc.) i funduszy unijnych (27 proc.).

Podsumowując wątek uproszczeń uznawanych przez instytucje finansowe, można uznać, że takie działania są w bardzo dużym stopniu oczekiwane. Co więcej, właściciele gospodarstw mają do instytucji finansowych zaufanie i to one stanowią dla nich główne źródło informacji na temat możliwości finansowania.

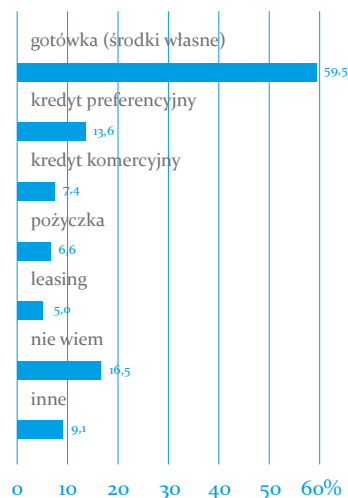
Źródła pozyskiwania finansowania nowych inwestycji

Polscy rolnicy w większości znają istniejące źródła finansowania inwestycji. Jako najbardziej możliwe respondenci planujący zakupy wskazują przede wszystkim środki własne – tak odpowiedziało blisko 60 proc. ankietowanych. Następnie wskazywane są pożyczki lub kredyty, stanowiące blisko 28 proc. przyszłych preferencji w pomocy finansowej gospodarstw. Leasing jest planowanym źródłem finansowania u 5 proc. respondentów. Natomiast ponad 9 proc. badanych będzie korzystać z innych źródeł, a 16 proc. w obecnej chwili jeszcze nie wie, z jakiego rodzaju pomocy skorzysta.

Rodzime gospodarstwa rolne nie mają natomiast zdecydowanie wiedzy o programach wsparcia dla rolników oferowanych przez międzynarodowe instytucje finansowe. Aż 83 proc. respondentów nie słyszało o takich możliwościach, blisko 1/5 ankietowanych ma szczątkowe informacje o tego typu pomocy, a jedynie 2 proc. rolników korzysta z takich programów. Mimo braku wiedzy o alternatywnych formach wsparcia

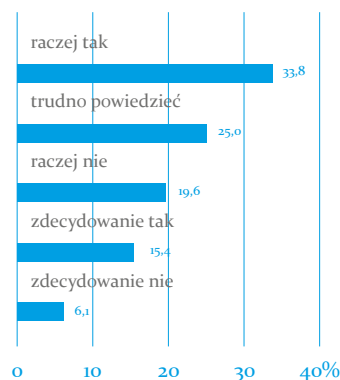
Plany inwestycyjne

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



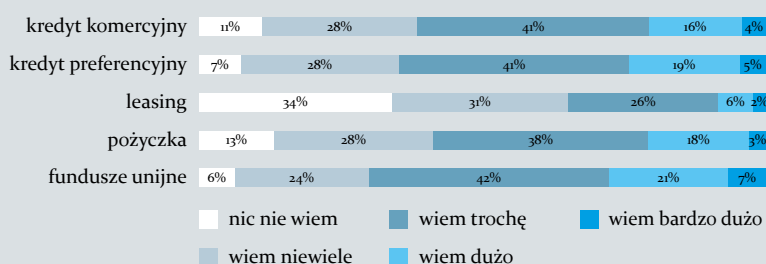
Chęć skorzystania z pomocy MIF

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Wiedza o znanych źródłach finansowania

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012 r.



inwestycji blisko połowa pytaných chciała-
by skorzystać z takich możliwości.

Edukacja o dostępnych możliwościach inwestowania w gospodarstwo rolne

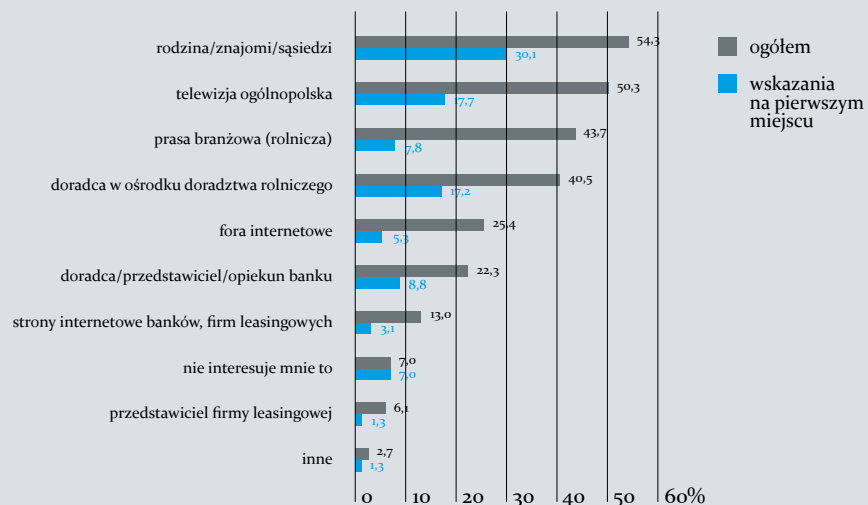
Badanie zrealizowane na potrzeby niniejszego raportu pokazuje, jaką wiedzę o znanych źródłach finansowania inwestycji posiadają przedstawiciele gospodarstw rolnych. Wynika z niej, że zdecydowanie należy poprawić wśród rolników świadomość wymienionych form finansowania. Najmniej polscy rolnicy wiedzą o leasingu. Blisko 72 proc. respondentów wie na ten temat trochę, niewiele lub nie wie nic. O pozostałych źródłach finansowania inwestycji respondenci najczęściej wie-

dzą niewiele (takiej odpowiedzi udzieliło 38–42 proc. ankietowanych). Zdecydowana większość osób może pochwalić się wiedzą o funduszach unijnych.

Informacje o źródłach finansowania najczęściej poszukiwane są wśród rodziny, znajomych czy sąsiadów (ponad 53 proc.). Wiedzę na ten temat właściciele gospodarstw rolnych znajdują również w telewizji ogólnopolskiej (50,3 proc.) i prasie branżowej sektora rolniczego (blisko 44 proc.). Kolejnymi miejscami, gdzie można zdobyć informacje, są ośrodki doradztwa rolniczego (40,5 proc.) i fora internetowe (ponad 25 proc.). Zdecydowanie rzadziej, bo nie więcej niż 15 proc. respondentów, jako źródło informacji wskazuje przedstawiciele firm leasingowych oraz strony internetowe banków i firm leasingowych.

Źródła informacji na temat finansowania inwestycji

Źródło: *Argo pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.*



P O D S U M O W A N I E

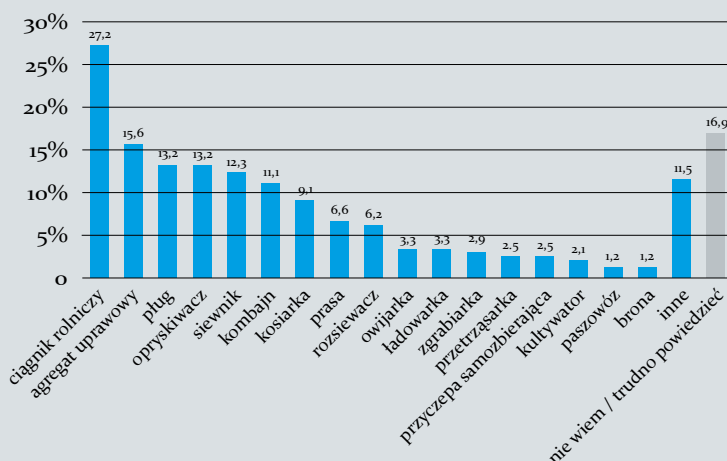
- Blisko 66 proc. badanych respondentów nie ma problemów z finansowaniem bieżącej działalności rolniczej (w segmencie powyżej 40 ESU odsetek ten wzrasta do 84 proc.).
- Wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstwa rolnego (ESU) rośnie pozytywna ocena obecnej sytuacji materialnej.
- Badani z gospodarstw o mniejszej od 40 wartości ESU bardziej pesymistycznie patrzą na finansową przyszłość – w obu niższych segmentach ESU przeważają opinie o pogorszeniu się ich sytuacji materialnej w ciągu najbliższych 12 miesięcy.
- Blisko 30 proc. badanych skorzystało z możliwości otrzymania dotacji unijnych na zakup maszyn i urządzeń rolniczych.
- Najchętniej po tego typu pomoc sięgały duże gospodarstwa (wśród badanych gospodarstw o wielkości ESU ponad 40, odsetek wykorzystania dotacji unijnych wzrasta do 65 proc.).
- Spośród gospodarstw, które aktualnie prowadzą inwestycje, 33 proc. badanych rolników wykorzystuje własne środki do finansowania inwestycji, 16 proc. korzysta z kredytu preferencyjnego, a 13 proc. badanych ma zaciągnięty kredyt komercyjny.
- Jako największe bariery w korzystaniu z dostępnych źródeł finansowania wskazywane są: zbyt duża biurokracja, skomplikowane procedury, konieczność sporządzania zbyt wielu dokumentów, nadmiernie wysokie wymagania do spełnienia oraz konieczność zainwestowania środków własnych.
- Uproszczenie wymogów formalnych, zmniejszenie liczby dokumentów i uproszczenie procedur to rzeczy szczególnie ważne dla rolników przy wyborze źródła finansowania.
- Gospodarstwa rolne najwięcej wiedzy mają o funduszach unijnych, o leasingu wiedzą najmniej.



4. Planowane inwestycje w polskich gospodarstwach rolnych i możliwe formy ich finansowania

Plany inwestycyjne

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012.



Fundamentem rozwoju społeczno-gospodarczego Polski w perspektywie kilkunastu lat musi być wysokie tempo wzrostu gospodarczego. Wzrost gospodarczy stwarza podstawę dla stopniowego usuwania barier rozwoju wynikających ze zróżnicowanych cech strukturalnych gospodarki. Zmiana w dynamice gospodarstw rolnych również jest oczekiwana.

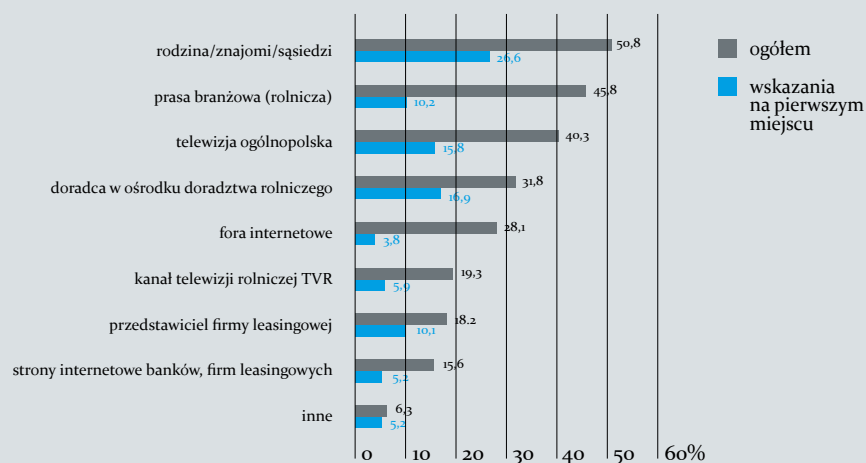
Badanie przeprowadzone dla EFL wskazuje, że ponad 29 proc. przedstawicieli gospodarstw rolnych w Polsce planuje w ciągu

najbliższych 12 miesięcy zakup maszyn rolniczych, z czego m.in. 27 proc zamierza kupić ciągnik rolniczy, blisko 16 proc. odpowiedzi dotyczyło agregatu uprawowego, a 13 proc. ankietowanych chciałoby kupić plug.

Respondenci planujący zakupy jako źródło finansowania wskazują przede wszystkim środki własne – potwierdza to 60 proc. badanych. Następnie wskazywane są kredyty preferencyjne lub komercyjne (ponad 21 proc.). Na kolejnym miejscu jest pożyczka (6,6 proc. respondentów) i leasing – wśród

Skąd czerpiemy wiedzę o leasingu i pożyczce?

Źródło: Agro pod lupą, Raport Martin&Jacob dla EFL, 2012r.



5 proc. przedstawicieli gospodarstw rolnych. Niewiele ponad 16 proc. ankietyowanych jeszcze nie wie, jaką formą finansowania wesprze rozwój swojego gospodarstwa.

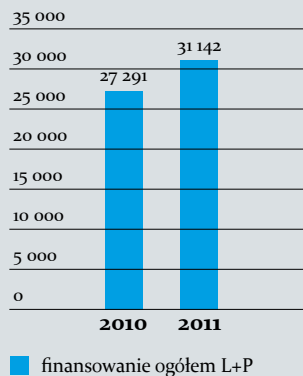
Na tle preferencji respondentów co do planowanych zakupów, warto zwrócić uwagę na charakter leasingu i pożyczki jako alternatyw do ogólnie znanych i wykorzystywanych źródeł finansowania inwestycji w rolnictwie.

Głównymi źródłami informacji na temat leasingu i pożyczki, jako możliwego sposobu sfinansowania inwestycji, są przede wszystkim rodzina/znajomi/sąsiedzi; telewizja ogólnopolska i prasa branżowa rolnicza, dalej doradcy Ośrodka Doradztwa Rolniczego, fora internetowe, kanał telewizji rolniczej. Zdecydowanie rzadziej (nie więcej niż 15 proc. respondentów) wskazuje jako źródło informacji przedstawiciele firm leasingowych i strony internetowe banków i firm leasingowych.

Na podstawie analiz zawieranych umów leasingowych i pożyczkowych z ostatnich lat można zaobserwować, że te obydwie formy finansowania wciąż umacniają swoją pozycję na rynku finansów wspomagających rozwój inwestycyjny. W roku 2011 udział tego typu finansowania wzrósł o blisko 13 proc.

Ilość finansowania dla leasingu i pożyczki

Źródło: Związek Polskiego Leasingu

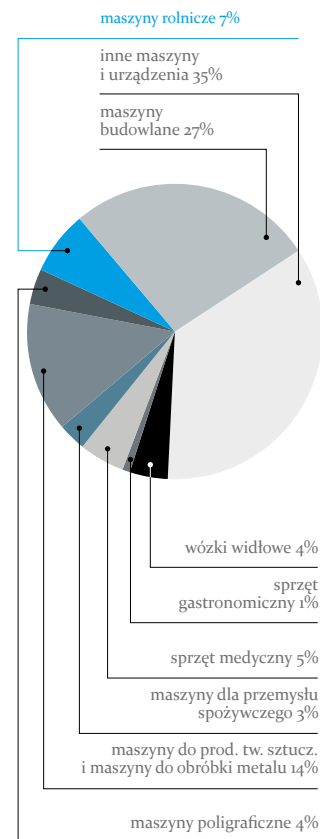


Leasing

Leasing jest obecnie jednym z najważniejszych narzędzi finansowania inwestycji, mającym wpływ na rozwój polskiej gospodarki, stąd też jego ogromne znaczenie w sektorze rolnictwa. Ta forma pozyskiwania kapitału w ciągu ostatnich lat stała się alternatywą dla kredytów bankowych, a za jej pośrednictwem finansowana jest z roku na rok coraz większa liczba maszyn rolniczych.

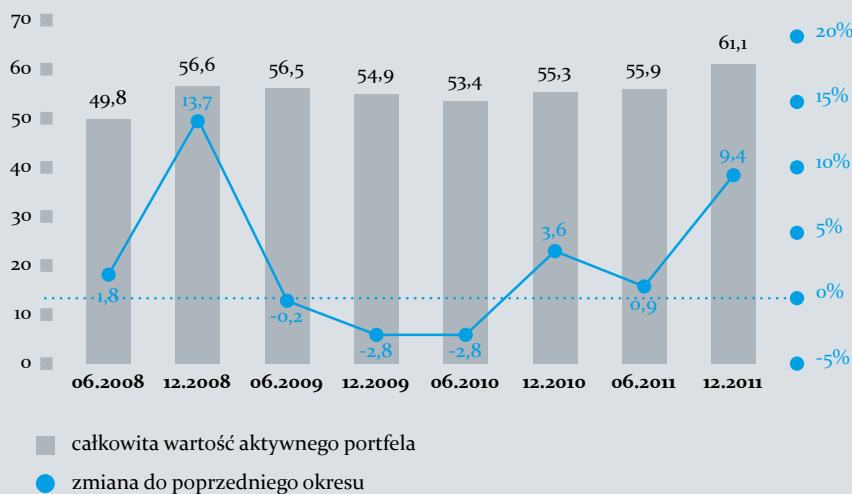
Leasing w zakupie maszyn rolniczych

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



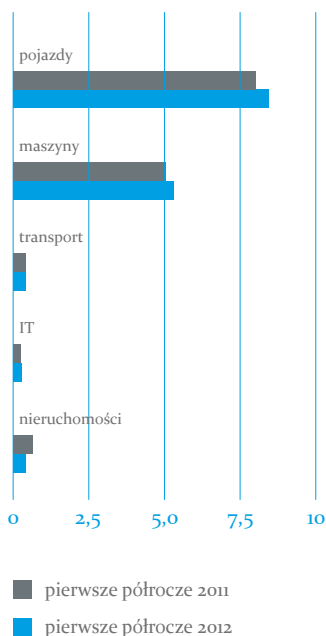
Portfel leasingu w Polsce

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



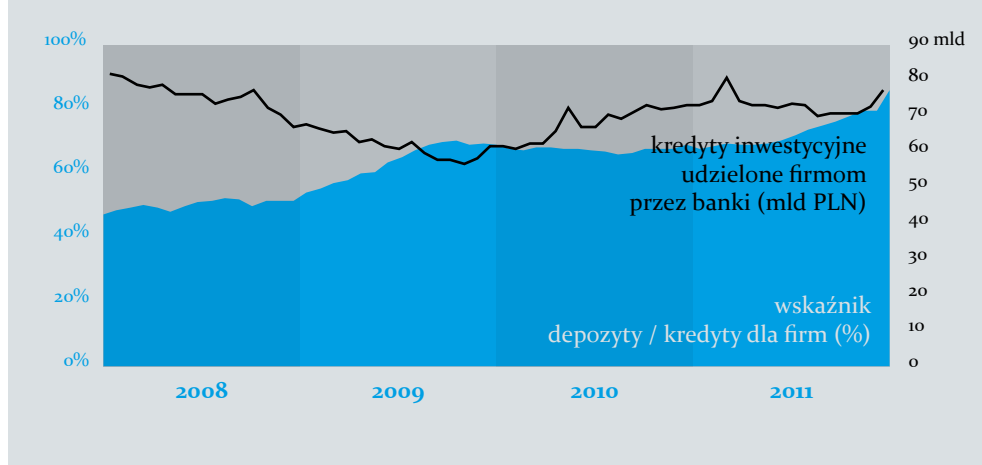
Porównanie roku 2012 do 2011

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



Ilość kredytów inwestycyjnych

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



Na koniec 2011 roku łączna wartość aktywnego portfela na rynku leasingu w Polsce wyniosła 61,10 mld zł, w tym 52,44 mld zł dla ruchomości i 8,66 mld zł dla nieruchomości¹⁸, co sprawia, że jest porównywalna z wartością salda kredytów inwestycyjnych udzielonych firmom przez banki – 79,34 mld zł.

Kredyty inwestycyjne zapewniają podstawę do dalszego rozwoju. Leasing obok

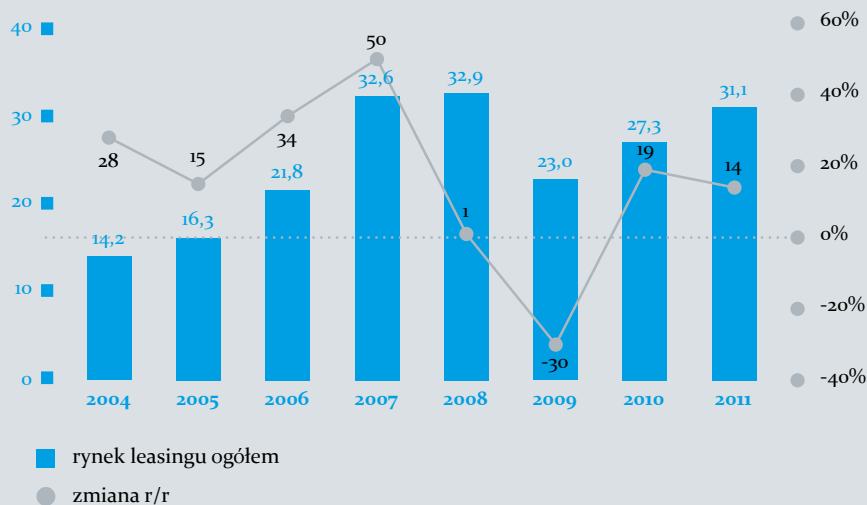
kredytu stanowi dla pracujących w gospodarce najważniejsze zewnętrzne źródło finansowania inwestycji.

Dane NBP o podaży pieniądza na koniec 2011 roku wskazują na istotne przyspieszenie akcji kredytowej banków w obszarze inwestycji. Saldo kredytów inwestycyjnych zwiększyło się w bankach o 27,6 proc. To jednocześnie najwyższa dynamika w ujęciu rocznym od kwietnia 2009 roku. Niemniej wiele osób nadal wstrzymuje się przed zaciągnięciem kredytu bankowego, czekając na lepsze możliwości, lub inwe-

¹⁸) Informacje ze Związku Leasingu Polskiego i NBP

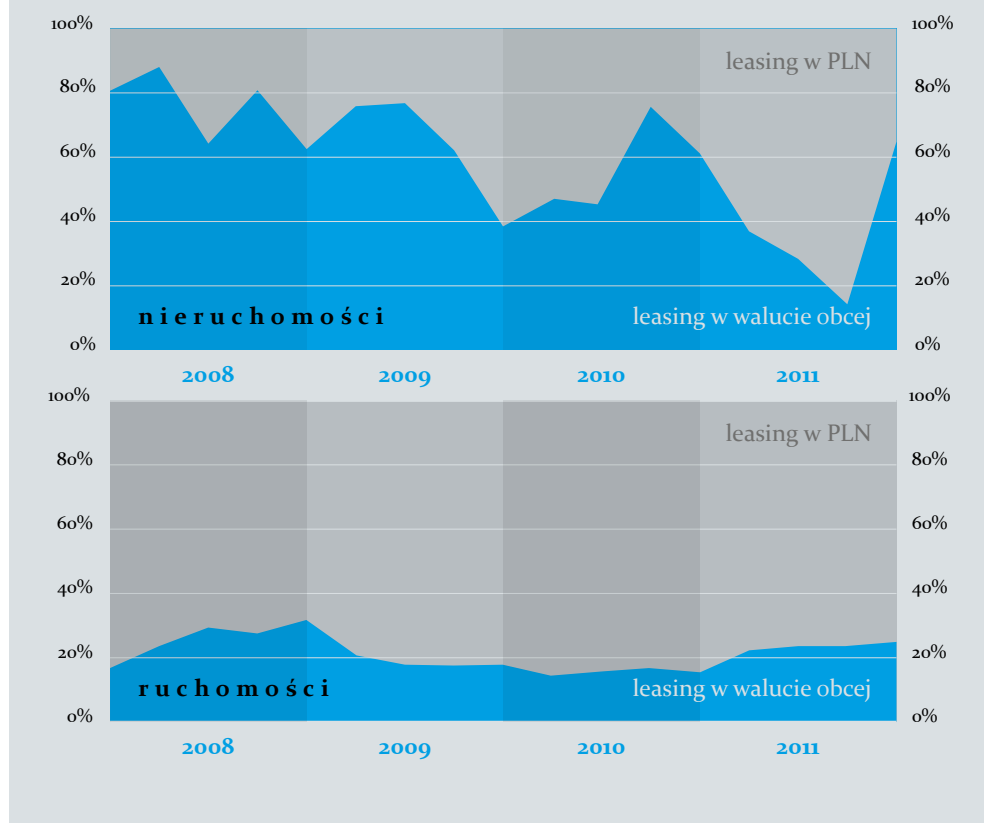
Rynek leasingu w całości

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



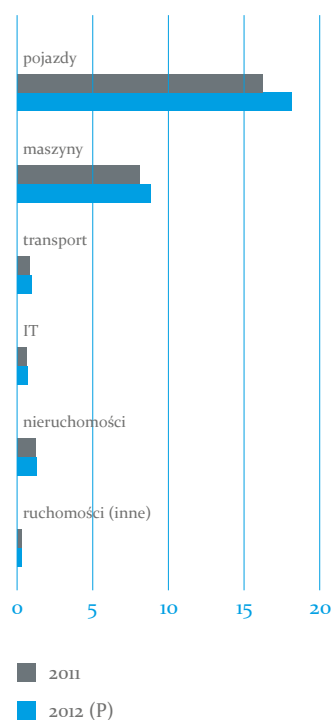
Struktura walutowa w leasingu

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



Prognoza dla rynku leasingu na koniec 2012 roku

Źródło: Związek Polskiego Leasingu



stuje w gospodarstwo niewiele, głównie ze środków własnych. Dlatego w takiej sytuacji lepsze warunki do pozyskiwania środków zewnętrznych stwarza im oferta firm leasingowych.

W roku 2011 udział finansowania leasingiem w gospodarstwach rolnych wyniósł 7 proc. z całości zawartych przez branżę leasingową umów.

Godne zauważenia jest, że rynek leasingu jest ściśle uzależniony od sytuacji gospodarczej kraju i zwykle dość szybko reaguje na zmiany w niej zachodzące. Branża leasingowa w roku 2009 doznała zauważalnych spadków w obrotach o prawie jedną trzecią w stosunku do 2008 roku. Jednakże w kolejnych kwartałach notowała wzrosty w stosunku do analogicznych okresów minionego roku.

Rok 2011 to kontynuacja obserwowanego od 2010 roku ożywienia na rynku leasingu. Głównymi filarami wzrostu w 2011

roku były pojazdy ciężarowe oraz maszyny. Na rynku zakupu maszyn rolniczych widać trwałą tendencję wzrostową. Dotyczy to także większości segmentów korzystających z tej formy finansowania.

Ożywienie na rynku finansowania maszyn rolniczych widać jeszcze bardziej, porównując wartości nominalne udzielonej pomocy. Wzrost wartości finansowania nowych umów był na poziomie ponad 537 milionów złotych w 2011. Jest to skok o 14,1 proc. rok do roku.

Zakup maszyn rolniczych, stanowiąc jedną z podstaw wzrostu branży leasingowej, jest pochodną wysokiego dotychczas wykorzystania mocy produkcyjnych w przedsiębiorstwach wytwórczych, stąd ponad 15 proc. respondentów biorących udział w badaniu uważa, że oferta leasingowa odpowiada potrzebom rolników.

W latach 2004–2007 średnioroczny wzrost rynku leasingu wyniósł 32 proc.,

wyprzedzając znacznie dynamikę inwestycji w gospodarce na poziomie 11 proc. Efektem był znaczny wzrost udziału leasingu w finansowaniu inwestycji.

W 2008 roku branża leasingowa z wyprzedzeniem zareagowała na nadchodzące spowolnienie gospodarcze. W roku 2009 nastąpiło załamanie rynku leasingu. Relatywnie niskie spadki inwestycji w latach 2009 i 2010 były zasługą publicznych inwestycji infrastrukturalnych, współfinansowanych przez fundusze unijne. Inwestycje prywatne ruszyły dopiero w II połowie 2010 roku.

Obserwowany od 2010 roku rozwój rynku leasingu przekłada się na stopniowy wzrost wskaźnika penetracji leasingiem w inwestycjach. Przewyższył on już średni poziom tego wskaźnika dla Europy szacowany na 12,6 proc. w 2010 roku. Nadal jest jednak znacznie niższy niż w 2007 roku. W 2011 roku rynek leasingu nie przekroczył poziomu finansowania z lat 2008–2009. Inwestycje w gospodarce były jednak wyższe niż przed spowolnieniem.

Korzyści leasingowe

Leasing zapewnia finansowanie zarówno nowego, jak i używanego sprzętu, przy niskim zaangażowaniu środków własnych i długim okresie finansowania (nawet do 72 miesięcy). W leasingu operacyjnym raty oraz wpłata własna (czynsz inicjacyjny) stanowią w całości koszt uzyskania przychodu.

Odliczeniu podlega też 100 proc. podatku VAT od rat leasingowych. Leasing jest formą finansowania zewnętrznego preferowaną przez przedsiębiorców rolnych prowadzących działalność gospodarczą i prowadzących pełną księgowość. Mogą sfinansować inwestycję leasingiem zarówno operacyjnym, jak i finansowym. Jeśli leasingobiorca z powodów podatkowych woli ponosić koszty wynikające z korzystania z maszyny rolniczej, wybiera leasing operacyjny. Jeśli jednak chce, aby środek trwały znajdował się w bilansie firmy, wybierze leasing finansowy.

Korzystanie ze sprzętu rolniczego bez konieczności jego zakupu za pomocą leasingu oraz pożyczki inwestycyjnej (dostępna, gdy rolnik ubiega się o dotacje europejskie) wchodzi w skład AGROlinii – oferowanego przez Europejski Fundusz Leasingowy pakietu produktów finansowych.

W 2011 roku, analogicznie jak we wcześniejszych latach, w strukturze nowej produkcji dla leasingu ruchomości dominowało finansowanie w PLN. Istotnie zwiększył się jednak udział leasingu w walucie obcej: z 16,0 proc. w 2010 roku do 23,7 proc. w ubiegłym roku.

W kolejnych kwartałach 2010 i 2011 roku widzimy stopniowy wzrost zainteresowania finansowania zakupów ruchomych środków trwałych leasingiem w walucie obcej. O ile jeszcze w I półroczu 2010 roku udział tego leasingu wyniósł 14,7 proc., a w II półroczu 2010 roku – 17,0 proc., to w I półroczu 2011 było to już 23,0 proc., a w II półroczu ub. roku 24,3 proc.

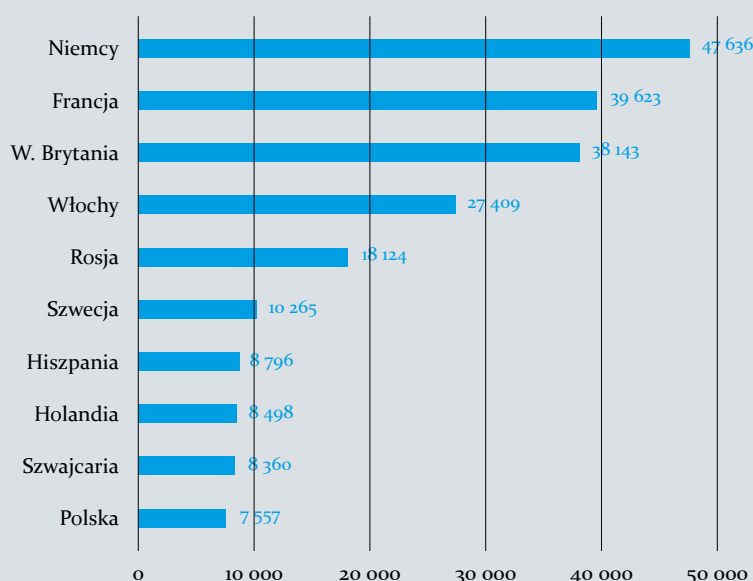
Szacunki Związku Polskiego Leasingu mówią, że na koniec 2012 roku motorem branży leasingowej pozostaną pojazdy ciężarowe ze względu na oczekiwaną poprawę sytuacji w transporcie międzynarodowym w II połowie roku. Jednostajnie dobry poziom zamówień przewozowych oraz potrzebę wymiany taboru na nowszy za sprawą podwyższenia stawek na e-myto, a także maszyny ze względu na potrzebę uzupełnienia lub rozbudowy parku maszynowego na skutek rosnącego wykorzystania zdolności produkcyjnych, mają stanowić powody do intensyfikacji umów leasingowych.

Oczekiwane jest utrzymanie dodatniej dynamiki rynku leasingu w przyszłości, na poziomie poniżej 4%, co będzie korespondowało z prognozowanym wzrostem inwestycji firm.

Oczekiwany wzrost inwestycji prywatnych w dużej mierze będzie sfinansowany pożyczkami. Sprzyjać temu będzie rosnąca absorpcja środków unijnych oraz coraz większe zainteresowanie firm leasingowych tym produktem, co przełoży się na

Polska w dziesiątce europejskiej – 2011 rok (mln euro)

Źródło: Leaseurope Annual Survey 2011



wzrost udziału pożyczki w finansowaniu inwestycji.

Na europejskiej arenie polskie firmy leasingowe radzą sobie doskonale. Jak podaje organizacja Leaseurope, zrzeszająca związki leasingowe w Europie, Polska z wartością finansowania przez firmy leasingowe na poziomie 7,5 miliarda euro w 2011 roku znalazła się na dziesiątym miejscu w Europie¹⁹. Jak wskazuje dalej organizacja Leaseurope, zrzeszająca związki leasingowe w Europie, polski rynek w 2011 roku odnotował wzrost sięgający ponad 14 proc., nie uwzględniając zmiany kursów walut. Było to wynikiem zawarcia ponad 231 tys. nowych umów (liczba kontraktów wzrosła o blisko 8 proc.). Na czele listy, podobnie jak w roku 2010, pozostają Niemcy, Francja i Wielka Brytania. Warto zauważyć, że w pierwszej dziesiątce państw pojawiła się Rosja, zajmując od razu wysokie piąte miejsce. Jednak w ogólnym zestawieniu na pierwszym miejscu pod względem wysokości udzielonych leasingów widnieje Ukrai-

19) Total Leaseurope Leasing Market 2011, Annual Survey 2011

na, poprawiła ona ponad 2,5-krotnie swoje zaangażowanie w branżę (277 proc.) przy europejskiej średniej wynoszącej 7,4 proc.

Spadki wartości finansowania odnotowano m.in. w Grecji (-60,2 proc.), Portugalii (-38 proc.), na Cyprze (-28 proc.), Hiszpanii (-25 proc.).

Najwięksi nabywcy sprzętu rolniczego w UE – Niemcy i Francja – charakteryzują się zakupem sprzętu rolniczego na wartość około czterokrotnie większą niż w Polsce. Niemniej potencjał produkcji rolnej w Polsce nie jest czterokrotnie mniejszy niż w tych krajach. Dlatego należy przypuszczać, że rosnący trend popytu będzie się utrzymywał co najmniej do 2013/2014 roku.

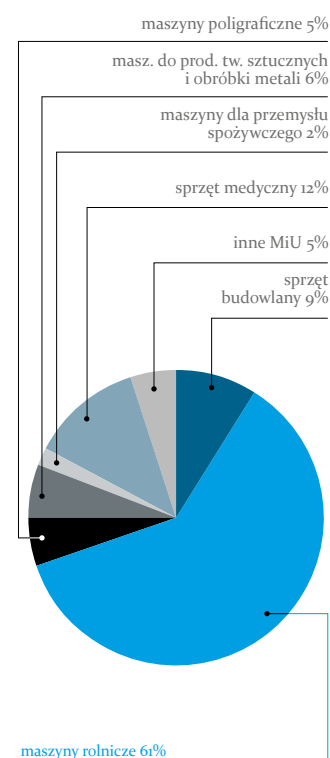
Pożyczka

Kolejną formą finansowania inwestycji w gospodarstwach rolnych jest pożyczka, która przoduje wśród produktów finansowych oferowanych przez firmy leasingowe. Stanowi ona alternatywę dla klientów niezainteresowanych finansowaniem przez leasing. Jest ona jednak produktem kom-

Finansowanie pożyczką zakupu maszyn rolniczych

Źródło:

Związek Polskiego Leasingu, 2011.



plementarnym z leasingiem w sytuacji wymagającej finansowania pomostowego.

Wartość sfinansowanych przez firmy leasingowe maszyn w 2011 roku w znacznym stopniu była wsparta pożyczką. Zakup tych maszyn nadal stanowi główny rodzaj inwestycji finansowanej.

Wykorzystanie funduszy unijnych przez rolników przekłada się na dominujący udział maszyn rolniczych w ich strukturze finansowania pożyczką. W zeszłym roku firmy leasingowe zanotowały 61-procentowy udział zakupu maszyn rolniczych finansowany pożyczką w całości źródeł finansowania w tym segmencie.

Łączne aktywa sfinansowane pożyczką to już 11,0 proc. całości produkcji firm leasingowych. W 2010 roku udział ten wyniósł 8,4 proc. Zakupy maszyn nadal stanowią główny rodzaj inwestycji finansowanej poprzez pożyczkę.

Pożyczka inwestycyjna to idealne rozwiązanie, kiedy rolnik ubiega się o dotacje europejskie. Aby uzyskać pożyczkę, wymagane jest posiadanie przez rolnika podpisanej z Agencją Rozwoju i Modernizacji Rolnictwa, Agencją Rynku Rolnego lub inną jednostką publiczną udzielającą środków unijnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 umowy o dofinansowanie inwestycji.

Pożyczką mogą być objęte następujące grupy producentów rolnych:

- producenci rolni działający w formie osoby prawnej prowadzącej działalność gospodarczą,
- przedsiębiorcy, których działalnością podstawową wynikająca z wpisu w REGON jest rolnictwo,
- rolnicy prowadzący działalność w formie osobowej, spółki prawa handlowego oraz rolnicy prowadzący działalność rolniczą lub wytwórczą w rolnictwie jako osoby fizyczne lub spółki osobowe podlegające przepisom ustawy o rachunkowości, będący beneficjentami programów unijnych, kredytów prefe-

- rencyjnych lub dopłat bezpośrednich,
- producenci tzw. działów specjalnych produkcji rolnej, będący beneficjentami programów unijnych, kredytów preferencyjnych lub dopłat bezpośrednich,
- indywidualni producenci rolni – osoby fizyczne prowadzące działalność rolniczą.

Korzyści finansowania pożyczką

Warto wspomnieć, jakie korzyści niesie ze sobą taka forma inwestowania w gospodarstwo rolne. Pożyczka udzielana jest klientowi na zakup wybranego środka trwałego, gdzie w chwili podpisania umowy staje się on jego właścicielem. Zawarcie umowy pożyczki wiąże się z przeniesieniem przez pożyczkodawcę przedmiotu umowy pożyczki na własność pożyczkobiorcy. Przeniesienie przedmiotu pożyczki może nastąpić w każdy prawem przewidziany sposób.

Finansowanie w ten sposób może pokrywać zakup zarówno nowych, jak i używanych sprzętów rolniczych. Należą do nich: ciągniki, maszyny rolnicze, maszyny rolnicze samobieżne bez rejestracji, kombajny do zbioru zbóż, pługi, ładowarki samojezdne – rolnicze, przyczepy rolnicze, maszyny do obróbki drewna, maszyny przemysłu rolnego i spożywczego do rozdrabniania i mieszania, maszyny i urządzenia rolnicze i gospodarki leśnej, wały uprawowe, agregaty uprawowe, kultywatory, siewniki, prasy do zbioru słomy i siana, ładowacze czołowe, kosiarki, rozrzutniki obornika, opryskiwacze, wozy paszowe, rozsiewacze nawozów.

Wymogi, które powinien spełniać właściciel gospodarstwa rolnego, są podobne do tych przy ubieganiu się o leasing. Główna różnica polega na tym, że w leasingu firma leasingowa najpierw przekazuje rolnikowi prawo do korzystania z konkretnej maszyny. Ten po spłacie rat leasingowych może wykupić sprzęt na własność. W przypadku pożyczki rolnik od razu staje się właścicielem sprzętu.

W świetle wypowiedzi respondentów o ułatwieniach w inwestowaniu w gospo-

darstwo rolne pożyczka jest produktem podobnym do kredytu, jednak ze względu na prostszą procedurę i mniejszą liczbę wymaganych zabezpieczeń jest dla wnioskodawców łatwiejsza do pozyskania. Jest to produkt specjalnie przygotowany dla branży rolnej. Cieszy się ogromną popularnością ze względu na fakt, iż stanowi również instrument finansowania pomostowego w zakresie inwestycji realizowanych w ramach dostępnych programów

pomocowych dla rolnictwa z dofinansowaniem z Unii Europejskiej.

Rynek pożyczkowy ma przed sobą bardzo dobre perspektywy właśnie ze względu na dotacje, z których korzystają właściciele gospodarstw rolnych. Jeżeli rolnik korzysta ze wsparcia unijnego, z reguły dogodniejszym rozwiązaniem jest pożyczka. W takim położeniu rozliczenie samych transz dotacji jest korzystniejsze dla właściciela gospodarstwa.

P O D S U M O W A N I E

- **Blisko 30 proc. respondentów planuje w ciągu najbliższych 12 miesięcy zakup maszyn rolniczych.**
- **Wzrost finansowania inwestycji leasingiem wyniósł w 2011 roku 14,1 proc.**
- **Polska znalazła się na dziesiątym miejscu w Europie pod względem wartości finansowania poprzez leasing – 7,5 miliarda euro w 2011 roku.**
- **Wartość sfinansowanych pożyczką zakupów maszyn rolniczych w 2011 r. wyniosła 61 proc.**
- **Pożyczka inwestycyjna to idealne rozwiązanie w sytuacji, gdy rolnik ubiega się o dotacje europejskie.**
- **Finansowanie pożyczką może pokrywać zakup zarówno nowych, jak i używanych sprzętów rolniczych.**



5. Podsumowanie

Podsumowanie

W świetle raportu „Agro pod lupą” sytuacja polskiego rolnictwa przedstawia się jako dość trudna niezależnie od pomocy otrzymywanej z Unii Europejskiej w formie programów wsparcia bądź dopłat bezpośrednich. Gospodarstwa rolne na drodze do rozwoju i modernizacji napotyka wiele barier administracyjnych, prawnych i formalnych, zmagają się z biurokracją, skomplikowanymi i zbyt często nowelizowanymi przepisami unijnymi. W takich warunkach prowadzenie działalności i zaplanowanie rozwoju gospodarstwa staje się niezwykle trudne.

Sytuację komplikuje ponadto niepewna sytuacja makroekonomiczna w strefie euro oraz obawa przed zbliżającym się spowolnieniem gospodarczym. Ta niepewność zniechęca osoby prowadzące gospodarstwa rolne do decyzji o nowych inwestycjach.

Według Rocznika Statystycznego Rolnictwa powierzchnia użytków rolnych w Polsce w 2011 roku wyniosła ponad 18870 tys. ha. Ponad 97 proc. gospodarstw rolnych stanowią gospodarstwa indywidualne. Pozostałe formy prawne to gospodarstwa zarejestrowane jako firma lub spółdzielnia produkcji rolnej. Najpopularniejszą rośliną uprawianą w polskich gospodarstwach rolnych jest pszenica ozima, zaś w produkcji zwierzęcej dominuje hodowla krów mlecznych.

Dochody miesięczne gospodarstw są bardzo zróżnicowane pod względem ESU (siły ekonomicznej gospodarstwa). Ponad 60 proc. rolników deklaruje dochód ze swojego gospodarstwa domowego poniżej 4000 zł, a 13 proc. respondentów – na poziomie po-

nad 6000 zł. Jednocześnie 40 proc. respondentów twierdzi, iż uzyskuje dochody także z innej, pozarolniczej działalności. Wśród nich 85 proc. stanowią właściciele gospodarstw o wielkości ESU poniżej 8.

Warto także wspomnieć o strukturze wydatków gospodarstw rolnych. Respondenci przeznaczają średnio 67 proc. swoich wydatków na koszty związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego. Natomiast im większa wartość ESU gospodarstwa, tym większa wysokość środków wydawanych na prowadzenie gospodarstwa, a mniejsza wysokość wydatków związanych z życiem codziennym gospodarstwa.

Ponad 2/3 respondentów ocenia warunki do prowadzenia działalności rolniczej w Polsce jako trudne. Odsetek negatywnych ocen spada wraz ze wzrostem siły ekonomicznej gospodarstwa. Najczęściej wskazywane bariery w prowadzeniu gospodarstwa rolnego to wysokie koszty środków do produkcji rolnej, nieopłacalność tej produkcji, niekorzystne warunki klimatyczne.

Z kolei wśród możliwości rozwoju gospodarstwa, badani wskazują

- zakup nowoczesnego sprzętu,
- powiększenie areалу upraw,
- skoncentrowanie się na najbardziej dochodowej produkcji.

Obecne dopłaty bezpośrednie zdaniem 86 proc. przedstawicieli gospodarstw rolnych były za niskie. Jeśli rolnicy je otrzymali, to były przeznaczane na zakup nawozów, środków ochrony roślin lub maszyn i urządzeń do produkcji rolnej. Dotacje unijne wykorzystywano głównie do zakupu ciągników, agregatów uprawowych oraz pozostałych sprzętów rolniczych.

Blisko 66 proc. badanych nie ma obecnie problemów z finansowaniem bieżącej działalności rolniczej (w segmencie powyżej 40 ESU odsetek ten wzrasta do 84 proc.). Wraz ze wzrostem wielkości ESU rośnie pozytywna ocena obecnej sytuacji materialnej. Gospodarstwa o mniejszej od 40 wartości ESU bardziej pesymistycz-

nie patrzą na swoją finansową przyszłość – przeważają opinie o pogorszeniu się ich sytuacji materialnej w ciągu najbliższych 12 miesięcy.

Duże gospodarstwa najchętniej sięgają po pomoc w postaci dotacji unijnych (wśród badanych gospodarstw o wielkości ESU ponad 40 odsetek wykorzystania dotacji unijnych wzrasta do 65 proc.). Spośród wszystkich gospodarstw, które aktualnie prowadzą inwestycje, ponad 1/3 badanych gospodarstw wykorzystuje własne środki do ich finansowania, 16 proc. korzysta z kredytu preferencyjnego, a 13 proc. badanych ma zaciągnięty kredyt komercyjny.

Jednocześnie jako największe bariery w korzystaniu z dostępnych źródeł finansowania rolnictwa wskazywane są:

- zbyt duża biurokracja,
- skomplikowane procedury,
- konieczność sporządzania zbyt wielu dokumentów,
- zbyt wysokie wymogi do spełnienia,
- konieczność zainwestowania środków własnych.

Uproszczenie wymogów formalnych i procedur oraz zmniejszenie liczby dokumentów to elementy szczególnie ważne dla rolników przy podejmowaniu

decyzji o wyborze źródła finansowania.

Blisko 30 proc. respondentów planuje w ciągu najbliższych 12 miesięcy zakup maszyn rolniczych. W tym kontekście trzeba zwrócić uwagę na rolę kampanii informacyjnych, kontaktów bezpośrednich oraz czynników ograniczających bariery w pozyskiwaniu środków finansowych.

Wzrost finansowania inwestycji leasingiem wyniósł w roku 2011 14,1 proc. Z wartością finansowania przez firmy leasingowe na poziomie 7,5 miliarda euro w 2011 roku Polska znalazła się na dziesiątym miejscu w Europie. Firmy leasingowe pomagają także inwestować przy pomocy pożyczki. W 2011 roku aż 61 procent sfinansowanych pożyczką maszyn i urządzeń to maszyny rolnicze. Rynek pożyczkowy ma przed sobą bardzo dobre perspektywy ze względu na dotacje unijne, z których korzystają właściciele gospodarstw rolnych. Za pomocą leasingu i pożyczki można finansować zakup zarówno nowych, jak i używanych sprzętów rolniczych.

Mimo istnienia licznych barier administracyjnych, prawnych czy podatkowych gospodarstwa rolne wciąż mają możliwości, by inwestować, rozwijać swoją działalność i budować, przyczyniając się do wzrostu PKB.

